nr 21
BELGIË
LENTE - ZOMER 2018

Blik op de Ardennen

TOERISME BELGISCH LUXEMBURG

DE WEDSTRIJDJES
ABONNEMENTEN op 'GR-Sentiers', TOEGANGSTICKETS (festivals, musea) en BOEKEN!

Toffe, maar vooral ONGEWONE MUSEA

Het meer van NISRAMONT, CANADA in de Ardennen

Onze mooiste KLIMPLEKJES

STEEKSPELEN en TOERNOOIEN in de tijd van de KASTEELHEREN

BLIKVANGER

Onze PADEN maken GEZOND

Trimestrieel magazine - 15 maart 2018 - P916467 - MassPost Centrum: Charleroi X
Verantw. uitgever: S. Vandermeulen - Directeur FTLB - Quai de l'Ourthe, 9 - B-6980 La Roche-en-Ardenne

Blik op de Ardennen
TOERISME BELGISCH LUXEMBURG

regardsdardenne@ftlb.be
abonnement.ra@ftlb.be

Adres van de redactie:
Blik op de Ardennen c/o FTLB
quai de l'Ourthe, 9
B-6980 La Roche-en-Ardenne
regardsdardenne@ftlb.be
Officieel orgaan van de Toeristische federatie van Belgisch Luxemburg VZW (FTLB) - Koninklijke maatschappij
Tel.: +32 (0)84 41 10 11
Fax: +32 (0)84 41 04 39
info@ftlb.be

Verantwoordelijk uitgever:
Sabine Vandermeulen
Directeur FTLB - Quai de l'Ourthe, 9
B-6980 La Roche-en-Ardenne
N' ISNN: 2294.4214

Voorzitter: Bernard Moinet

Hoofdredactrice: Anne Segers
regardsdardenne@ftlb.be

Redactiecomité:
Directiecomité van de FTLB

Auteurs:
P. Ghislain, F. Lardot, P. Willems, J. Polet, F. Lutgen, R. Oorschot, E. Batter, J. Cornerotte

Redactiesecretaris: J. Polet

Lay-out: LARDO**GRAPHIC**

Verantwoordelijke voor de advertenties:
regardsdardenne@ftlb.be

Abonnementendienst:
Bertrand Petit
abonnement.ra@ftlb.be

Vertaling: Lingua T, R. Oorschot

Oplage: 10.000 exemplaren
Gratis behalve verzendkosten

Druk: EXCELLE print
Blik op de Ardennen draagt zorg voor het milieu. Het magazine is gedrukt op papier dat afkomstig is van duurzaam beheerde bossen (PEFC) en van gecontroleerde en gecertificeerde loten.

Voor de artikels is enkel hun auteur aansprakelijk. Reproductie, zelfs gedeeltelijk, van artikels en illustraties die in Blik op de Ardennen verschenen, is verboden behoudens voorafgaand akkoord van de redactie.

Met de steun van
de Provincie Luxemburg

INHOUD

4 **PATCH**WORK

7 **MIJN** ARDENNEN
Annemarie Trekker en haar huizen van steen

10 OP ONTDEKKING **IN DE NATUUR**
Op en aan het meer van Nisramont

17 Adventure Valley, ontspannen in het groen, in het hart van Durbuy (publireportage)

18 HET ARDENS **GEHEUGEN**
Reuzenrondje in de Ardennen en in de Gaume

26 Het CACLB, een hedendaags kunstcentrum in volle natuur! (publireportage)

28 ARDENS **VAKMANSCHAP**
Op verkenning in drie ongewone musea in Belgisch Luxemburg

BLIKVANGER

34 **ER EVEN** HELEMAAL UIT
1 dag wandelen = 8 dagen gezond!
36 Grote Routepaden voor nieuwsgierige wandelaars
40 Het Pad van de Trappistenabdijen

44 **FEEST** IN DE ARDENNEN
Het tweede Levende Beeldenfestival in Marche-en-Famenne en ander gefeest

48 Detoxen in de Ardennen (publireportage)

52 DE ARDENNEN **ANDERS**
Cliffhanger: beklim de Ardennen!

58 DE ARDENNEN **ZONDER GRENZEN**
De middeleeuwse Ardennen: vermaak in de tijd van de kasteelheren

Blik op de Ardennen is **gratis te verkrijgen** in de verschillende toeristische centra van Belgisch Luxemburg. Tegen betaling van de verzendingskosten (voor 4 nummers: 5€/België – 15€/buitenland) **krijgt u het magazine elk trimester in de bus**. Eerder uitgegeven nummers kan u **gratis downloaden** op onze website www.luxembourg-belge.be

Blijf op de hoogte en beleef Belgisch Luxemburg elke dag

/blik-ardennen.luxembourg-belge.be
www.luxembourg-belge.be
/Belgisch Luxemburg
/Belgisch Luxemburg

© **Foto's covers:** Cover 1: WBT/O. Legardien
Cover 4: FTLB/P. Willems

Foto's artikel FTLB/P. Willems, L'avenir.net, WBT/O. Legardien, Ville de Marche

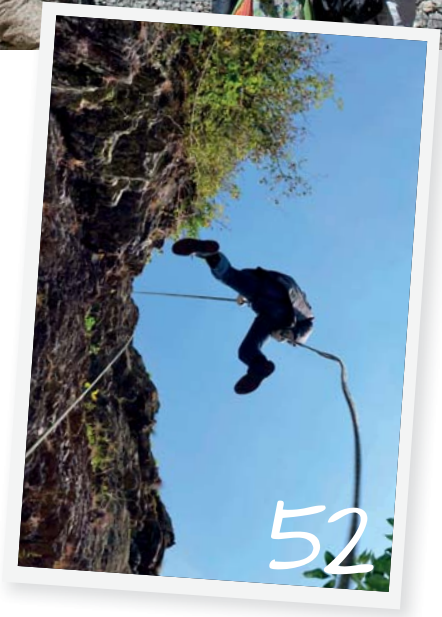

EDITORIAAL

Beste lezeressen, beste lezers,

Eindelijk rolde uw lentemagazine van de persen! Niet dat we vertraging hebben, maar dit jaar komen er maar drie nummers uit. Het volgende mag u dus verwachten in juli en daarna in november, om het jaar in aangenaam gezelschap af te sluiten.

Maar dat is voor later. Vandaag neemt u een verkwikkende duik in de natuur. Op het uitgestrekte meer van Nisramont, langs door rivieren ingesneden fantastische rotsen die klimmers blijven lokken, over honderden kilometers bewegwijzerde wandelpaden ... Leve de warme dagen!

Wij nodigen u meteen ook uit voor een reis door de tijd. Uitzoeken van waar we komen, leert ons meer over onszelf, niet? Van middeleeuws vertier tot folkloristische reuzen, langs een hele rist bijzondere voorwerpen. Ze behoorden vroeger tot het dagelijks leven, maar vandaag vinden we ze bij hartstochtelijke verzamelaars, in kleine musea, het ene al ongewoner dan het andere. Voor de ouderen een weerzien dat doet glimlachen, voor de jongeren een ontdekking die verbaast, maar verrassend voor allemaal.

Veel leesplezier
Geniet
Wees gelukkig!

PatchWork

Teksten: Julien Polet

Nieuwe publicaties

van de toeristische federatie van Belgisch Luxemburg

Welkom in de Ardennen

Deze algemene infobrochure is bedoeld als heus naslagwerk om een verblijf of een bezoek in Belgisch Luxemburg voor te bereiden. Het is erg volledig en actueel. De nieuwe publicatie met een herziene look wil over de hele lijn beantwoorden aan uw verwachtingen en uw opzoekwerk makkelijker maken. Er is geen betere manier om uw komst naar een van onze negen regio's optimaal te plannen.

Alle campings op kaart

Op deze kaart staan de 64 kampeerterreinen aangeduid die lid zijn van onze Federatie, telkens met alle inlichtingen over hun staanplaatsen, hun uitrusting en de huurmogelijkheden. Ze bevat ook praktische info, zoals de RAVeL-routes, de toeristische infopunten, ...

Publicaties gratis beschikbaar bij de FTLB en in de toeristische centra van Belgisch Luxemburg.

info@ftlb.be

www.luxembourg-belge.be

De Ardennen met volle teugen

Er zijn zoveel redenen om de stapschoenen aan te trekken, de fietsbanden op te pompen of een tas te vullen met enkele streekspecialiteiten en zo de Famenne, de Ardennen of de Gaume te (her)ontdekken. In deze update staat alle praktische info om Belgisch Luxemburg te doorkruisen, te voet, met de mountainbike, de motor, de kajak, op de ski's of zelfs te paard. Er is wat naar ieders smaak en op ieders niveau, van de gezinswandeling tot de sportieve trektocht, van vrij stappen of in competitieverband, aan land maar ook op het water en in de lucht.

NOG MEER PUBLICATIES

Kaart van de kampeerautozones in Wallonië

Reizigers met kampeerwagens hebben nu een eigen kaart met de 27 uitgeruste zones die er momenteel in Wallonië zijn (waarvan 15 in Belgisch Luxemburg). Deze sites bieden minimaal diensten voor het lozen van grijs water (douche en spoelbak) en van zwart water (toilet), en een drinkwaterpunt. De kaart wordt uitgegeven door Wallonie-Belgique Tourisme en is in papieren versie beschikbaar, maar kan ook gratis gedownload worden van **http://walloniebelgiquetourisme.be/campingcars.**

KOM NAAR ONS TOE ...

De toeristische federatie van Belgisch Luxemburg neemt het hele jaar door deel aan beurzen en salons. De uitgelezen kans om uw volgend verblijf of uitstappen te plannen.

- **10>13/05: Oostende voor Anker (Oostende)**
- **19>20/05: C'est bon, c'est wallon (WEX / Marche-en-Famenne)**
- **27>30/07: Beurs van Libramont (LEC / Libramont)**

DE WEDSTRIJDJES

Elk trimester kan u met Blik op de Ardennen tickets winnen voor attracties en musea, culinaire kistjes, een verblijf in of boeken over de Ardennen ... Op dus naar **http://bit.ly/Ardennen18**

WAT KUN JE DIT TRIMESTER WINNEN?

PAGINA 6

1 x 1 boek "Des Moulins et des Hommes – Contes, légendes et belles histoires des moulins en Wallonie" van Jacky Adam
Deelnemen van 02/06 tot 22/06/2018

PAGINA 34

3 x 1 SGR-abonnement (driemaandelijks GR-magazine in het FR + PDF Trappistenabdijroute FR/NL + kortingen topogidsen en jeugdherbergen Wallonië-Brussel)
Deelnemen van 21/04 tot 11/05/2018

PAGINA 59

5 x 1 toegangstickets voor het Middeleeuws weekend in La Roche-en-Ardenne (04>05/08)
5 x 1 toegangstickets voor het middeleeuws feest in Bouillon (11>12/08)
Deelnemen van 12/05 tot 01/06/2018

PAGINA 60

5 x 2 toegangen tot het Famenne & Art Museum (Marche-en-Famenne)
3 x 1 boek "Instantanés inédits marchois"
Deelnemen van 23/06 tot 13/07/2018

WIJ WILLEN U VERWENNEN...

1 boek "A pas de loup – Forêt d'Ardenne" van Martin Dellicour
of **1 boek "Hautes-Fagnes – Savane d'Ardenne" van Franck Renard**
of **1 boek "Au cœur des couleurs" van Philippe Moës en Yves Fagniart**
of **1 kalender 2018 van Olivier Embise en Pierre Strijckmans**
Maryline HENON (Tintange), Philippe PIRON (Bouge), Sarah DESCHENNE (Allerborn, GH Luxemburg), Anne-Françoise BOUILLON (Attert) en Sabine DAEM (Huy)

2 overnachtingen in de B&B "Chez Tante Alice" in Aisne-sous-Heyd (Durbuy)
Sophie GEORIS (Florzé)

ERRATA

In tegenstelling tot wat u in onze vorige editie kon lezen in het artikel over vioolbouwer **Gauthier Louppe** (pagina 12), bestaat een strijkkwartet uit vier klassieke instrumenten: twee violen, een altviool en een cello. In de eerste drie jaar van hun opleiding moeten de leerlingen een volledig kwartet vervaardigen en ook een historisch instrument dat ze zelf kiezen.

Er glipte ook een foutje in het artikel over de **Deisterberg** (pagina 19). De juiste gegevens van het wildpark van La Roche-en-Ardenne zijn:
info@parcagibierlaroche.be
www.parcagibierlaroche.be

BETAALD GEBIED

DE BEURS van Libramont

27 tot 30 juli 2018

De beurs van Libramont is het topevenement van de zomer. Als heus uitstalraam van innovatieve en duurzame oplossingen voor de landbouw, het bos en het milieu, zal de 84ste editie zowat 220.000 bezoekers en 800 exposanten verwelkomen om de wereld van morgen te komen bekijken, voelen, opsnuiven en horen! In het teken van het thema van 2018, "Wie zal onze steden morgen voeden?", worden weer tal van specifieke routes uitgestippeld, met stands en animatie volop.

www.foiredelibramont.be

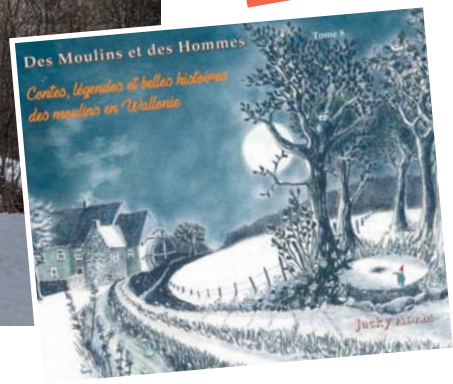
ARDENSE LEGENDES ...

langs het water

Tekst: Jacques Cornerotte

DE WEDSTRIJDJES

Te winnen:
1 x 1 boek "Des Moulins et des Hommes – Contes, légendes et belles histoires des moulins en Wallonie" van Jacky Adam
Wedstrijd van 02/06 tot 22/06/2018
http://bit.ly/Ardennen18

Marcellin La Garde, Louis Banneux, zeggen die namen u iets? Eind de negentiende eeuw ontpopten de twee zich tot bewaarders van het Ardense geheugen. Ze luisterden naar levensverhalen, verzamelden en bundelden al die haardvuurvertellingen van de ouderen, en leverden zo een aanzienlijke bijdrage tot het behoud van het mondeling erfgoed van onze goede oude Ardennen.

Anderen zullen dit herinneringswerk voortzetten. Met veel geduld en toewijding. **Jacky Adam** bijvoorbeeld. Hij komt voor de dag met een nieuw deel – het achtste – in de reeks "Des moulins et des hommes". Hij had ons nog andere molens kunnen voorstellen, andere Ardense valleien kunnen belichten. Maar dat zal voor een volgend deel zijn.

"Ik wou een pauze inlassen", vertelt Jacky glimlachend. "Ik heb tijdens mijn omzwervingen zoveel anekdotes en legendes gesprokkeld die van ver of van nabij met molens te maken hebben, dat we het jammer vonden om ze niet te gebruiken." Zoveel mensen die hij door de jaren heen tegenkwam en die hun eigen stukje aanleverden voor Jacky's grote puzzel. Er kon geen sprake van zijn om al die schatten gewoon stof te laten vergaren.

"Ik heb mij dus weer op mijn uitgebreide notities gestort", gaat Jacky verder. Twintig jaar, dat zijn heel wat ontmoetingen, die hem telkens weer ontroerden. Onze man is al even gevoelig als discreet. En dat zijn grote kwaliteiten in deze onzekere tijden.

Het resultaat is gewoonweg verbluffend! Meer dan 260 rijkelijk geïllustreerde bladzijden die bulken van legendes, (kleine en grote) verhalen, gedachten en gedichten. Kent u de legende van de molenaar van de Fonds de Quarreux die zijn ziel verkoopt aan de duivel in ruil voor een nieuwe molen? Wist u dat Dom Malachie, een monnik van Orval die vermist raakte tijdens de onlusten van 1794 die de Gaumese abdij in de vernieling stortten, als kind de grot van de heilige Remaclus in Cugnon bezocht? En dan is er nog de onuitgegeven novelle "Le Moulin de la belle meunière", die Armel Job zijn vriend schenkt, of de legende van Roche-à-Frène ... Het mooie boek van Jacky Adam neemt ons bij de hand en loodst ons mee langs dwarswegen. Het is tegelijk de samenvatting van wat op de lange Ardense avonden werd verteld, bijna een inwijdingsreis door dit oude fonds van de Ardense mondelinge overdracht.

Toch blijft Jacky nederig en bescheiden, zoals die eenvoudige mensen die de sprekers tijdens de voorstelling van het boek aanhaalden. Jacky vergeet zijn afkomst niet. Wij moeten hem daarin volgen om volop te genieten van deze bladzijden, die vrolijk en dan weer teder zijn, soms verontrusten maar altijd kinderlijk onbevangen blijven.

U hebt het begrepen, "**Contes, légendes et belles histoires des moulins de Wallonie**" mag gewoonweg niet ontbreken in elke Ardense bibliotheek de naam waardig.

www.desmoulinsetdeshommes.be

Jacky Adam

Foto's artikel FTLB/A. Segers , D. Lardot

 Tekst: Françoise Lutgen

ANNEMARIE TREKKER
Over huizen van steen

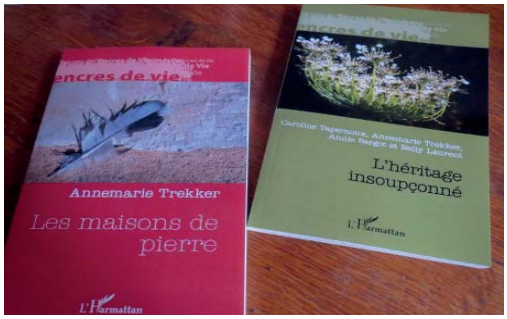
Tellin
waar de inkt altijd vloeit

Wie **Annemarie Trekker** ontmoet, vertrekt voor een reis door het geheugen, haar geheugen, haar persoonlijk verhaal. Met zijn barsten, breuken en gemis, maar ook met zijn heropbouw, zijn schoonheid, zijn kracht. Het doet ook begrijpen wat haar vandaag bindt aan en verbindt met haar stenen huis in Tellin, de plek die ze uitkoos om er samen met haar man te wonen, voluit creatief te zijn, nu de pensioenleeftijd nadert. Tellin kan niet alleen uitpakken met zijn klokken, maar ook met een mooi ensemble van achttiende-eeuwse huizen uit grijze kalksteen van de Calestienne en de Famenne waar de gemeente noordwaarts aan paalt. De architectuur is toch wel anders dan in de nabije schieferrijke Ardennen, iets meer naar het zuiden toe. Tellin is een vredig plattelandsdorpje, omrand door bos en met een boeiend erfgoed. De weg naar het dorp is bijzonder schilderachtig en loopt door een landschap van bomen en weiden, een omgeving om zich meteen goed te voelen.

"Ons dorp koestert zich op de halfopen handpalm van het Ardense plateau, op het scharnier van de kalklagen van de Calestienne. Op de drempel van het land van mijn moeder en mijn grootmoeder, blijf ik stilstaan na een lang stamboomonderzoek dat me weer bij de bron moest brengen."*

Annemarie wordt in 1949 in Brussel geboren en zal er tot 2002 blijven wonen. Maar al die jaren bleef ze verlangen om de stad in te ruilen voor het platteland. Vanwaar komt die innige wens?

Uit haar kindertijd, om te beginnen. Grootmoeder van moederskant, een natuurlijk kind, woonde in bij de ouders van Annemarie in Brussel. In de zomer nam ze haar kleindochter mee naar de hoeve van Thiaumont (Aarlen), waar ze haar eerste jaren doorbracht. Annemarie herinnert zich nog goed de gelukkige momenten daar en bewaarde sterke beelden aan dit landelijke leven. Maar wat haar vooral trof, was de gastvrijheid die ze er kon ervaren en die een onuitwisbare stempel op haar zou drukken.

Ook haar moeder koesterde onvergetelijke herinneringen aan een hoeve in Habay, waar het stadskind in de oorlog twee maanden lang onderdak kreeg. Twee prachtige maanden die moeder altijd zouden bijblijven.

Mama kampte echter lange tijd met Alzheimer. De vader was er zelden of nooit, niet in het huis en later ook niet meer in het leven. Hij weigerde om ook maar iets te lossen over zijn geschiedenis aan zijn dochter. Twee gegevens die bij Annemarie een sterke behoefte doen ontstaan om het geheugen vast te leggen.

Vanaf 1998-99 gaat ze zich toeleggen op het schrijven van levensverhalen, en workshops rond dat zelfde thema aansturen. Dat doet ze eerst in Post, bij Heinstert, waar Jean-Pierre en zij meer en meer tijd doorbrengen in de vakantiewoning die ze er huren. Weer aanknopen met de wortels, is levensnoodzakelijk geworden.

In 2000 publiceert ze samen met neef Claude Berg een werk dat hun familiegeschiedenis vertelt: *Saga paysanne entre Moselle et Semois*. Claude Berg had van zijn kant een massa stamboomgegevens over hun familie verzameld, een goudmijn voor Annemarie. Dankzij al die sporen kon ze haar moedertak weer samenstellen, op het moment dat het geheugen van haar eigen moeder ongrijpbaar vervloog. Annemarie brengt bepaalde personages weer tot leven en maakt zo de familiegeschiedenis erg boeiend om lezen. Een origineel verhaal van diepe verankering met het platteland, sinds meer dan 500 jaar!

Tegelijk publiceert ze *Femmes de la terre*. Alsof de roep van de streek nog dwingender wordt, zoekt het echtpaar nu actief naar een huis in Luxemburg. Ze beginnen in de streek van de zomers van Annemarie als kind. Tevergeefs. Dan komt er een uitnodiging naar Redu voor de voorstelling van *Saga paysanne*. De omgeving spreekt ze allebei aan. Ze speuren de advertenties af en hun oog valt op het stenen huis waar ze nu al 15 jaar wonen. Het is liefde op het eerste gezicht. Vandaag is het een plek vol levensenergie, een heus 'familiehuis', voor haar, haar man, haar kinderen en kleinkinderen, een plek van vertrouwen, ontboezeming, een plek om te ademen, creatief te zijn … en te feesten!

"Het was een oude hoeve uit plaatselijke steen, met een strenge maar authentieke gevel zonder toegevingen. Niets was bedoeld om te charmeren, het was te nemen of te laten zoals dat heet. Het deed me denken aan het oude huis van Jempy, maar dan veel groter en hoger. Alles oogde ruw en sterk. Het was precies wat ik zocht, een huis waar ik mijn wortels weer kon planten ...."*

En het is ook daar waar Annemarie vandaag in de weer blijft, volkomen gelukkig, gastvrij, gul, levendig en subtiel. Het is daar waar ze schrijft, in haar kleine bureau, een intieme ruimte die uitkijkt op een landschap van weilanden. *"Schrijven is nauw verbonden met plekken. Je schrijft op een bepaalde plek niet op dezelfde manier als op een andere."** Die verankering krijgt nu al sinds zowat vijftien jaar materieel vorm in een aantal werken. Maar in dit stenen huis bekroop haar ook weer het verlangen om te gaan schilderen. Ook hier speelt inkt een belangrijke rol, vermengd met acryl in een spel van tekens, penseelstreken, gestileerde vormen. Elementen die doen denken aan de aboriginal kunst of andere primitieve kunsten, maar altijd verbonden aan de energieën, aan het leven!

In 2004 richt Annemarie Trekker de vereniging "Traces de vie" op, om de eerder opgezette schrijfworkshops te omkaderen en te blijven verrijken met haar passie voor woorden en het geschrift.

"Traces de vie" is ook een kleine uitgeverij die elk jaar drie auteurs, vaak van hier, de mogelijkheid biedt om hun levensverhaal te publiceren.** Daarnaast is Annemarie sinds 2014 directrice van de collectie "Encres de vie" bij L'Harmattan-Paris.

Vorig jaar werd ze opgenomen in de Académie luxembourgeoise, een mooie erkenning van haar krachtig en aangrijpend werk met hart voor deze streek die haar in de armen sloot zoals ze zelf ook deed. "*Een eigen plek zoeken, is onmisbaar om een mens zich thuis te doen voelen in deze wereld*."**

www.annemarietrekker.com

* *Vrij vertaalde uittreksels uit het boek "Les maisons de pierre" van Annemarie Trekker (Uitgeverij L'Harmattan - Collectie Encres de vie – 2016)*

** *Zie Blik op de Ardennen nr. 12 (winter 2015-2016), pagina 52*

Foto's artikel FTLB/P. Willems, ProvLux./F. Lutgen

OP ONTDEKKING IN DE NATUUR / Tekst: Françoise Lutgen

Op het meer

Op de samenvloeiing van de twee Ourthes

Roeien we naar verder
dan waar het te laat
is, vindt wat we niet
weten ergens oeverloos
plaats

klinkt elk voorvoelen
als een slag in het water

ligt een plons achter ons
daar voor altijd
hardhorend

is het een ogenblik lang
voorbijgaand toch
eeuwig

zwemt iemand zich weg
tot oneindigheid opduikt

laat men een stip
in de verwijdering
zien

(Roland Jooris, uit de bundel
'Bladgoud' – 2016)

Het meer van Nisramont

Het meer van Nisramont in enkele cijfers

Oppervlakte: 47 ha
Het meer bevat
3 miljoen m³ water

Lengte: 4 km

Breedte: 80 m gemiddeld

Maximale diepte: 12 m

Omtrek van het meer: 14 km

De stuwdam is 116 meter lang en 16 meter hoog.

Een van de mooiste meren van Wallonië ontstond uit de bouw van de stuwdam van Nisramont die in 1958 werd ingehuldigd. Het is een indrukwekkend bouwwerk dat de regio van drinkwater moet voorzien. Het meer ligt ingebed in het hart van de Ardennen, niet ver van de **Hérou***. Hier vloeien de westelijke Ourthe en de oostelijke Ourthe samen in de buurtschap "Les Nasses", aan de voet van het dorp Engreux, op een boogscheut van het Adeps-centrum "Lès Deûs Oûtes" (Franstalige sportadministratie).

Deze uitgestrekte, lange en smalle waterpartij heeft een oppervlakte van 47 hectare. Vissen, kajakken of kanovaren, het mag hier allemaal. Dicht bij de stuwdam is ook een groot parkeerterrein aangelegd. Vandaag zijn hier een waterkrachtcentrale, een water- en slibzuiveringsstation en een kanoloods (toezicht op het meer) ondergebracht. Er werden ook twee **vistrappen**** uitgerust, in Engreux en in Warempage. In het technisch informatiegebouw geven een audiovisueel document en een vaste

Uitzicht op de rots van de Hérou

De site van de Hérou (zie p. 52), een kwartsofyllade rotspunt van 1,5 km die de loop van de Ourthe verspert, is sinds 15 oktober 1937 beschermd en is opgenomen in het uitzonderlijk erfgoed van Wallonië. Klim even in de toren aan de ingang van de site van het meer van Nisramont om het panorama te bewonderen.

De Hérou huisvest een heel bijzondere fauna en flora. Dit is bijvoorbeeld de enige plek in Wallonië waar zich een "Trichomanes speciosum" populatie ontwikkelt, een varen uit de vliesvarenfamilie die enkel op vochtige rotsen groeit. Ook de fauna is zelden ergens anders te zien dan hier, zoals de muurhagedis, de hazelworm, de levendbarende hagedis en de gladde slang.

Nisramont – C2

tentoonstelling meer uitleg. Tijdens het zomerseizoen kunnen bezoekers voor een natje en een droogje terecht in de taverne die aan het stuwdamcomplex paalt.

U bent een geoefend stapper? Volg dan de bewegwijzerde route (rode ruiten) die rond het meer loopt. Het is een sportieve wandeling van 14 km, met tal van punten met een uitzicht op deze opmerkelijke site, die omrand is door eiken- en beukenbossen en met hier en daar mooie schistrotsen. Een wilde natuur die u in vorm houdt!

De 14 km wandeling kan niet ingekort worden. U kunt onderweg wel even uitrusten in zones waar tafels, banken en barbecues u opwachten. Ze is niet zo geschikt voor jonge kinderen, want de hoogteverschillen vragen stevig kuitwerk.

** VISLADDER

Een visladder bestaat uit kleine trapvormig aangelegde bakken met stromend water, die de vis telkens hoger doen springen, zodat hij een hindernis die de mens bouwde op een waterloop kan omzeilen. Vistrappen of -ladders werden aanvankelijk voor trekvissen gebouwd, maar nog heel wat andere soorten doen er hun voordeel mee.

ADEPS

"Lès Deûs Oûtes",

waar gezinnen en senioren sporten

Dit Adeps-centrum is werkelijk schitterend gelegen, midden in het bos, waar de twee Ourthes samenvloeien, in een ongerepte en natuurlijke omgeving.

Buiten de groenklassen in de loop van het jaar biedt het centrum "Lès deûs Oûtes" (sinds 35 jaar!) ook zomerstages aan voor gezinnen met kinderen vanaf vier jaar. Ideaal om te herbronnen met sportactiviteiten, soms samen voor ouders en kinderen, soms in afzonderlijke groepen. Zo kan iedereen op zijn eigen ritme en niveau partij trekken van de weldaden van sport en tegelijk fijne, boeiende en vooral actieve momenten beleven met familie, in een gemoedelijke sfeer en in het hart van een verkwikkende natuur.

Er wordt vooral ingezoomd op de ontdekking van sporten zoals kajakken, trekken, mountainbiken, oriëntatielopen, boogschieten ... Maar ook aanhangers van de meer traditionele sporten zoals tennis, tafeltennis, badminton, klimmen, enz., komen hier aan hun trekken.

Familiestages in 2018: van 15 tot 20 juli en van 5 tot 10 augustus. Voor 50-plussers is er een zomerstage van 15 tot 20 juli 2018. De kans bij uitstek om allerlei sporten te beoefenen, omkaderd door gespecialiseerde begeleiders, in een gezellige en ontspannen sfeer!

www.sport-adeps.be

"De vis die u weer in het water laat, is een cadeau dat u een andere visser geeft, net zoals hij misschien een cadeau was dat een andere visser u deed."

Lee Wulff, Amerikaans sportvisser
(A Handbook of Fresh Water Fishing, 1939)

Vissen in het meer van Nisramont

De federatie van de vissers van de Ourthe, Fédération des Pêcheurs de l'Ourthe (FPO), werd twee jaar geleden boven de doopvont gehouden. Deze piepjonge federatie groepeert de 36 visverenigingen die langs de hele rivier actief zijn. Het is een uitstekend initiatief om in overleg te werken aan een beter visbeheer van de Ourthe, met respect voor zijn biotoop en zijn omgeving. We maakten een praatje met **Alain Georges**, vicevoorzitter van de FPO. Deze jonge gepensioneerde uit het leger besteedt er heel wat energie aan, maar is daarnaast ook secretaris van de visvereniging "La Rousse" van Rendeux.

Alain Georges

Ik kon nog rapper vissen dan stappen, vertelt hij ons. Hij glimlacht erbij, maar vertellen over vissen, de Ourthe en het meer van Nisramont doet hij glashelder. Het is boeiend en leerrijk, zelfs voor kenners.

Wilde, gemengde of stille wateren? Even kort herhalen.

De Ourthe is voornamelijk opgedeeld in een wildwaterstuk (van zijn bronnen tot de brug van Jupille in Hodister/Rendeux) en een stuk gemengde wateren (van de brug van Jupille tot de samenvloeiing met de Maas). In deze twee types water huizen verschillende vissoorten. Dus is de regelgeving ook anders en dat moeten vissers weten. Wilde wateren zijn vooral het terrein van forellen, gemengde wateren trekken meer variëteiten aan. Noteer ook dat enkel het deel van de Ourthe stroomopwaarts van de brug van Jupille bevaarbaar is. Het is op dit gedeelte dat vroeger de "bêtchettes" (kleine platschuiten) te zien waren. Zij werden gebruikt om goederen te vervoeren, voortgetrokken door trekpaarden. Er is maar één stilwaterzone op het hele parcours van de Ourthe en dat is het meer van Nisramont.

Als hij over deze plek praat, gaan de ogen van Alain schitteren: "*Ik was nog heel klein toen ik al de oevers van het meer van Nisramont ging verkennen. We gingen er vaak vissen met de hele familie, grootouders, ouders, kinderen. We gingen naar beneden via de vistrap van Engreux (oostelijke Ourthe) of van Warempage (oostelijke Ourthe). Het was lang stappen, om dan ergens een plekje te kiezen en de rest van de dag in alle rust door te brengen. Gewoon zalig …*".
Het meer van Nisramont is een mooie

partij stil water, maar toch komen er tot nu toe maar weinig vissers op af. Hoe komt dat?

"De bermen van het meer zijn steil en niet goed begaanbaar. Dat is echt een belemmering. Maar dat nadeel kan ook als een voordeel gezien worden. Voor een doorgewinterde visser, die graag rustig zit, is dit het paradijs. Wat vissers ook tegenhoudt, is dat de visfauna in het meer door de tijd heen sterk verarmde. Er waren om te beginnen al weinig vissoorten. En in dit gesloten milieu traden bij de aanwezige soorten inteelt en degeneratie op (dwerggroei, enz.). En dan is er nog de grote zwarte aalscholver die hier, zoals elders op de Ourthe, altijd uit is op prooi, wat extra problemen veroorzaakt."

Heeft de FPO oplossingen voor deze problemen en om het meer van Nisramont aantrekkelijker te maken voor vissers?

"Natuurlijk! We hebben een programma klaar om vis uit te zetten. Dat zal geleidelijk gebeuren, met enkele soorten, maar wel altijd met respect voor de biotoop. In 2017 werden ongeveer 60 snoeken (75 kilo) in het meer gestort, en daarnaast ook voorns, karpers, regenboog- en nog andere forellen die beter bestand zijn tegen de warmte en die zich in dit gesloten milieu niet zullen mengen onder de inheemse forellen van onze wilde wateren, de beekforellen. Om de roof door aalscholvers tegen te gaan, hopen we op een toestemming van het Departement Natuur en Bos om deze vogels te mogen reguleren op het meer. We zouden zones aanleggen waar de vissen zich kunnen terugtrekken, vooral in de paaitijd. In 2018 zullen al 20 schuilkooien worden geplaatst, maar dat is niet genoeg. Er moeten er nog meer volgen. Ook trachten we gedaan te krijgen dat er langer mag gevist worden (in dagen en uren), om te kunnen bootvissen op het meer. Dat moet natuurlijk allemaal in overleg met de actoren ter plaatse, met in de eerste plaats het behoud en de vrijwaring van de natuur voor ogen. En dan is er ook nog het Riveo-project (roofvisvissen), waar wij aan meewerken (zie verder)."

Alain Georges staat vooral de 'no-kill' visvangst voor. Deze sportieve vistechniek houdt in dat de vis meteen na de vangst voorzichtig weer wordt losgelaten.

www.pecheurs-ourthe.be

"Op een dag besliste mijn grootvader om langs de vistrap op de rechteroever te gaan, terwijl de rest van de familie voor de linkeroever er vlak tegenover had gekozen. We zagen elkaar, maar de weg erheen was wel enkele kilometers lang. We zaten nog maar pas neer of we beseften dat grootvader de thermos met koffie meehad en wij de hele picknick. Ik werd aangeduid om alles aan beide kanten over te brengen. Fier dat ik was, als kleine jongen!"

ALAIN GEORGES IS OOK NOOIT DE WOORDEN VAN ZIJN GROOTMOEDER VERGETEN:

"ALS MIJN KLEINZOON IN HET WATER ZOU VALLEN, ZOU HIJ ER UITKOMEN MET DE ZAKKEN VOL VIS!"

Riveo en roofvisvissen op het meer van Nisramont

Het centrum voor natuurinterpretatie **Riveo** in Hotton, moet niet meer voorgesteld. Naast zijn boeiende, didactische tentoonstellingen (voor de hele familie) en zijn tochten langs het water organiseert Riveo ook beginnerslessen in allerlei vistechnieken: “Vissen op ongewervelde makrelen” (vanaf vier jaar), “Eerste vis” (vanaf zeven jaar), “Rivierkreeftvissen” (vanaf vijf jaar), “Vliegvissen” (vanaf 14 jaar) en tot slot “**Roofvisvissen**” met de kajak of de float tube op het meer van Nisramont.

De Ardennen, net als in Canada!

Samen met de ‘Fédération des Pêcheurs de l’Ourthe’ lanceerde Riveo eind 2017 deze nieuwe activiteit voor bedreven en volwassen vissers. Het nodige specifieke materiaal kon aangekocht worden dankzij crowdfunding. **Valérie Renard**, die Riveo leidt, legt ons de basisprincipes uit.

“*Deze originele activiteit doet een kleine groep liefhebbers (maximum drie tot vijf mensen) een unieke ervaring beleven, op een al even unieke site! De deelnemers kunnen beschikken over twee kajaks en drie float tubes met alle nodige uitrusting. Een float tube is eigenlijk een groot, opblaasbaar maar handig te vervoeren zitje, dat uitgerust is om op roofvissen te vissen. Je kan er trouwens makkelijk mee in gelijk wel vishoekje komen en vlot ‘varen’, met de gepaste zwemvliezen.*”

Frédéric Bihain, monitor bij Riveo, is goed thuis in het roofvissen: “*De snoek zwemt in troebel water. Hij is lui en opportunistisch! Hij is 30 tot 100 cm groot en weegt 2 tot 10 kilo. Om op hem te vissen, worden er azen gebruikt. Voor snoeken heb je een heel specifiek aas nodig, waar ze aan kunnen weerstaan. Maar je moet er wel kunnen mee omgaan. Wij doen hier aan ‘no-kill’. Opgelet, de snoek heeft 700 tanden! Het is dus zaak om voorzichtig te zijn als je hem uit het water haalt … om er hem daarna weer in te laten.*”

www.riveo.be

Foto’s artikel FTLB/L. Aprosio - A. Segers - P. Willems, J. Libert, PNDO/M.E. Castermans, A. Georges, ProvLux./F. Lutgen, Riveo

Adventure Valley

Ontspannen in het groen, in het hart van Durbuy

In 2018 vergast La Petite Merveille avonturiers weer op nieuwe belevenissen in Durbuy. Verdwalen in een 3D-labyrint, trappen langs hindernissen in het bike park of uitblazen in een gloednieuw brasserie-restaurant … evenveel beloftes van superleuke momenten voor klein en groot. De hele winter door werkte het team van het park keihard om u nog meer sensatie en soms voor België unieke activiteiten te kunnen aanbieden.

Nieuw

Een **3D-labyrint**, verrassend, niet? Dit fonkelnieuwe parcours maakt klimmen anders dan anders. De uitdagingen en hindernissen onderweg brengen u hoger en hoger, tegen de achtergrond van de oude steengroeve. Dat wordt bibberen en beven!

En omdat voor rasechte mountainbikers niets boven natuurlijke of houten hindernissen gaat, legde Adventure Valley een route van twee kilometer door het park aan. Met zijn pumptrack (vol bulten en stevige bochten), doet het **bike park** u tot het uiterste gaan. Zet die helm dus op en stap op de fiets die u in het park krijgt voor een ervaring die u niet licht zal vergeten!

Adventure Valley, dat is ook **glamping** die beter en beter wordt, om volop te genieten van kamperen in openlucht, maar toch met een knusse toets en diensten met alle comfort. Er rest dan nog maar een ding te doen: u laten wiegen door de oceaan van groen en welzijn!

Een hongertje?

Na al die avonturen verdient u wel een omwegje langs de **Bru'sserie**, voor een reisje langs zijn kleine wereldgerechten en tapas. Laat het u allemaal smaken, in een authentiek kader vol charme met uitzicht op de Ourthe en het kasteel van Durbuy. Bent u een zoetekauw, dan moet u bij **Bonbon Chic** zijn, om uzelf te verwennen met snoep en suikergoed zoals vroeger.

Pak die agenda!

Zin om **Papa of Mama te vieren** *op een originele manier?* Kom dan op 13 mei en 17 juni uit de bol gaan met de hele familie, in openlucht. In mei krijgt mama een gratis blauwe armband, in juni is het de beurt aan papa. Wie van de twee is de grootste durfal?

Zet in de zomer het avontuur verder tot 20 uur, tijdens de **parknocturnes**, *en geniet van live concerten of optredens van dj's, vanaf 16 uur. Proef meteen van de lekkere barbecue. Te onthouden data: 20, 21 en 28 juli en 4, 11, 14, 15, 18 en 25 augustus.*

Om u op de hoogte te houden van alle nieuws over La Petite Merveille geven wij een krantje uit. Daarin vindt u alle goede tips voor een dag of wat langer om met familie te herbronnen.

La Petite Merveille
rue de Rome, 1
B-6940 Durbuy
+32 (0)86 21 28 15
info@lpm.be
www.lapetitemerveille.be
www.adventure-valley.be

© LPM

Reuzenrondje - Marbehan

HET ARDENS **GEHEUGEN** / Tekst: Pascale Ghislain

Reuzenrondje

in de Ardennen en de Gaume

Marie de Gobaille (Arville 1938)

Thierry en Ramilphus (Houffalize)

Pancarou en Lisbeth (Saint-Hubert 1950)

Het woord '**Reuzen**' roept die kolossen van wilg of metaal op, met een hoofd van papier-maché of glasvezel, maar doet niet meteen denken aan Belgisch Luxemburg. Nochtans zijn ze ook bij ons te vinden en sommige hebben zelfs al een gezegende leeftijd.

Ze worden vaak gedragen, soms op wielen gezet of op een kar voortgetrokken. Ze stappen op tijdens grote volksfeesten, zoals carnaval, het feest van de beschermheilige van de parochie, Pasen of winterkermissen. In dit artikel maakt u kennis met enkele exemplaren. Het vertelt u hoe ze geboren werden, evolueerden en soms helaas verdwenen.

Hèlléchsman (Arlon 1950)

Hèlléchsman (Brussel 1935)

Het klopt dat onze Luxemburgse reuzen aan de jonge kant zijn, vergeleken met hun collega's uit Henegouwen (Aat, Mons), Belgisch of Frans-Vlaanderen of Hauts-de-France. Zo behield de stad Aat (Ath), waar het Reuzenhuis gevestigd is, meer dan vijfhonderd jaar lang de traditie van het gevecht tussen David en Goliath, dat voortvloeide uit de oorspronkelijke religieuze processie. Want in de middeleeuwen zijn de reuzen de vertellers van godsdienstige verhalen (David en Goliath, de heilige Joris of de heilige Christoffel), Bijbelse vertellingen, heiligenlevens, de wapenfeiten van helden uit de epische literatuur (het Ros Beiaard en de vier Heemskinderen). Vanaf de negentiende eeuw ruilen de reuzen de processie in voor carnavalsfeesten en 'wereldlijke' feestelijkheden.

De jongste spruiten

In Belgisch Luxemburg worden de reuzen vaak ontworpen en gemaakt door toeristische diensten, muziek- of handelaarsverenigingen. De meeste van die grote poppen werden geboren in de periode tussen de twee wereldoorlogen, omstreeks 1930. Ze zijn eerder commercieel en toeristisch bedoeld. Ze brengen de steden en dorpen tot leven om de menigte aan te trekken tijdens feesten, winterkermissen en markten. In de tweede wereldoorlog verdwijnen ze uit het straatbeeld, om daarna weer van onder het stof te worden gehaald.

Ze doken dan misschien pas laat op in onze provincie, maar zijn daarom niet minder waardige vertegenwoordigers van een lokale folklore. Ze beantwoorden aan dezelfde behoefte als hun grote broers uit het noorden, namelijk de lokale geschiedenis uitbeelden, vorm geven aan een eigen identiteit. Ze symboliseren de plaatselijke gebruiken, brengen lokale helden tot leven als reuzen. En vooral getuigen ze van die nood om de dagelijkse sleur te doorbreken, om te lachen en te zingen, om alle generaties bij elkaar te brengen. Ze bevorderen niet alleen de lokale uitwisselingen, maar geven zo lokale gemeenschappen ook de kans om meer bekendheid te krijgen tijdens internationale uitwisselingen. In 2008 paradeerden de reuzen van Virton en Marbehan in Québec, samen met andere vertegenwoordigers van de vijf continenten, om de vierhonderdste verjaardag van de stad te vieren. Luxemburgse reuzen waren ook van de partij op nog andere bijeenkomsten met collega's, zoals in Rijsel, Saumur, Luxemburg, Longwy, Brussel, Aat, Luik, Charleroi, Knokke, Nieuwpoort ...

Djean d'Mâdy en Djeanne

In **VIRTON** is Djean, het kind van Velosnes, van de proosdij van Montmédy (d'Mâdy), de persoonlijkheid die door de hoofdstad van de Gaume verkozen werd om het schertsende en vrolijke karakter van de Gaumezen gestalte te geven. Deze publieksvermaker werd eind de zestiende eeuw geboren en behoort tot de volkscultuur van de Lotharingers. De 'Djean' is een goede violist en haalt zo'n betoverende klanken uit zijn instrument dat iedereen hem vraagt om de lokale feesten op te luisteren en de jeugd te doen dansen. En natuurlijk wordt ook Djeanne uit Vieux-Virton bekoord door deze violist die geen nee zegt tegen het "knappe meisje met de goddelijke heupen".

Georges Behin, de bekende emblematische figuur van het toerisme in de Gaume, doet ons het verhaal van hoe de beroemde Djean en Djeanne reuzen werden. "*Ze duiken voor het eerst op in 1938. De toenmalige voorzitter van de toeristische dienst, de heer Briade, had ze ontworpen uit wilg en bordpapier om nieuw leven te blazen in de 'verliefdenkermis' en de lokale feesten meer prestige te geven. In 1951 krijgen ze een nieuw hoofd en dragen ze een nieuw uniform en een nieuwe naam: Sâça en Babette die het genootschap van de Zygomars begeleiden. Maar zonder historische grondslag zijn ze maar een kort leven beschoren. Bij de samenstelling van het comité voor de zevenhonderdste verjaardag van de stad Virton, zullen de mannequins Djean en Djeanne herrijzen in lichtere materialen: een metalen structuur en gezichten van glasvezel. De kunstenaar E. Bernardy had deze techniek perfect onder de knie. Van hem zijn ook tal van mozaïeken en emailtegels te zien op de gevels van Virton. De kleding van Djean evolueerde. Van de traditionele kiel die de boeren en arbeiders vroeger droegen, naar het chique pak van de burger.*" Na carnaval en het feest van 15 augustus in Virton, nemen Djean en Djeanne, begeleid door de filharmonie van Saint-Mard, deel aan het liefdesfeest op 26 december.

Deze reuzen weer tot leven brengen, is een technisch huzarenstukje en vraagt veel kracht en gevoel voor ritme van de dragers. Virton kan rekenen op drie

Van l. naar r.: M. Latour, G. Behin en X. Couzet

dragers voor de twee reuzen. We ontmoetten er twee van: **Manu Latour** en **Xavier Couzet**. Zij vertrouwden ons toe: "*Onze reuzen zijn klein, vergeleken met andere modellen en dus kunnen we goed bewegen. We glijden in een structuur van metalen buizen, die met riemen vastgemaakt worden. Als we dansen, bewegen de armen en handen van schuim, zodat we niet te dicht bij de toeschouwers komen. Jan Turpin van Nieuwpoort is elf meter hoog en weegt 760 kilo. Daar zijn 24 dragers nodig om hem voort te bewegen. Wij dragen Djean die 50 kilo weegt en Djeanne van 45 kilo en 3,50 meter hoog. De grote vijanden tijdens een optocht zijn de wind, de regen en stilstaan. De stoffen werden gekozen omdat ze sterk zijn, maar ze mogen niet te zwaar zijn en ook niet kreuken tijdens het vervoer.*"

Chopin en Lorette

Hoog tijd nu om kennis te maken met Chopin en Lorette uit **TINTIGNY**. Zij zijn de oudste reuzen uit de provincie, want ze werden al in 1927 geboren.

Wist u dat deze vrolijke kerel uit Tintigny zijn naam dankt aan de weemoedige Poolse musicus Frédéric Chopin? Naar verluidt kwamen Gaumese jongemannen die in Parijs werk waren gaan zoeken, terug naar huis met verhalen over de romance tussen de musicus en de beroemde romanschrijfster George Sand. De naam van de grote musicus viel in de smaak bij de nieuwe filharmonische vereniging "Les échos de la Semois", die aan de oorsprong ligt van het ontstaan van deze twee figuren. Lorette is de bijnaam van de meisjes die werden 'onderhouden' door de burgers van de Parijse wijk van de Notre-Dame de Lorettekerk, op een boogscheut van de Opéra Garnier en de Galeries Lafayette. De twee personages zijn terug te vinden in een plaatselijke uitdrukking: zo goed met elkaar opschieten als Chopin en Lorette.

Het stel reuzen komt minstens buiten met Pasen en de eerste zondag van juli, voor het feest van Saint-Bohy. Vroeger werd op die dag de veemarkt gehouden, onder bescherming van de heilige die aangeroepen werden om gehoornde dieren te beschermen. **Bernard Cozier**, voorzitter van de toeristische dienst, geeft ons een woordje uitleg: "*Chopin en Lorette zijn gemaakt van wilg omdat ze ontwerpen werden door een mandenmaker. Hun gezichten uit bordpapier zijn in felle kleuren geschilderd. We hebben onlangs hun negentigste verjaardag gevierd. Op die leeftijd mag je wel vooraan lopen. Ze zijn drie meter hoog. Omdat ze maar 35 kilo wegen, kunnen ze dansen en springen als een jong koppel van twintig*".

Hèlléchsman

Lisa

Jempi

"Hèlléchsman"

In de hoofdstad van onze provincie gaan we naar de zeer koninklijke toeristische dienst van **AARLEN**, bij het paleis van de gouverneur. We ontmoeten er een wandelend Aarlens geheugen, waar niemand om heen kan, **Jacques Champagne**: "*Rond 1930 wou de handelsvereniging van toen een nieuwe impuls geven aan de stad, na de donkere oorlogsjaren. Ze organiseert een verliefdenkermis (ook wel vrijersfoor genoemd) op de eerste donderdag van december, de wekelijkse marktdag. Het is een schot in de roos. De sfeer is uitgelaten en er komen veel jongeren op af om de zusterziel te ontmoeten. Op de eerste donderdag van januari volgt dan de 'verloofdenkermis' (foire aux accordailles), om de ontluikende idylles te bevestigen. De toeristische dienst wil deze feestelijkheid nog meer luister geven en vervaardigt, samen met de vereniging van de Saint-Donatwijk een pop, die verband houdt met de plaatselijke geschiedenis: de koppelaar of "Hèlléchsman". De 'Heiligsman' was een personage dat eertijds munt sloeg uit het regelen van huwelijken op het platteland. De vrolijke reus met zijn pet, in een blauwe kiel en rood-met-witte-stippen sjaal doet vanaf 1932 lustig mee aan de feesten in december en januari. Met accordeonspelers en koppels jonggehuwden rondom zal hij de stad vertegenwoordigen op de internationale tentoonstelling in Brussel in 1935. Deze eerste reus verdwijnt in 1940. In 1950 ontwerpt het feestcomité een nieuwe en indrukwekkende Hèlléchsman, die lacht en zingt en al eens tekeergaat tegen het publiek dat onder de indruk is van zijn hoogte en gewicht (5,25 meter en 110 kilo). Vanaf 1952 volgen de verloofden Jempi en Lisa hem op de voet, samen met carnavalsnar Grégoire 1. In de nieuwe halfvastenstoet stappen nu nieuwe poppen op die Hèlléchsman, Jempi en Lisa uitbeelden en die door de groep van de Struevelert weer tot leven werden gebracht.*

Margot en Guillaume

Koers naar **MARBEHAN** nu om twee plaatselijke dames te ontmoeten. De ene is er geboren, de andere spoelde er aan. **Marie-Claude Marchal** en **Christiane Piquemal**, onze twee ambassadrices, onthullen ons het geheim van de geboorte van de reuzen van Marbehan: "*Een reus is op de eerste plaats een collectief project, dat verbonden is aan een gemeenschap met een geschiedenis. In Marbehan is dat het koppel Margot du Biseux en Guillaume le Maka. Zij werden in 1966 in de echt verbonden door de heer Daussin, burgemeester van de vrijgemeente Bois des Isles. In 1981 zetten ze Désiré du Bois des Isles op de wereld, onze jongste reus.*"

In 1959 vindt het idee de weg naar de jeugdclub: reuzen ontwerpen. Hun verhaal begint met een huwelijk in 1966. Handelaarsdochter Margot en smidszoon Guillaume vertegenwoordigen een luik van de economische geschiedenis van de regio, namelijk van een grote internationale stoffenbeurs in de zeventiende eeuw, in het gehucht "Bizeux". En van de nabije smederijen van Mellier en Rulles, met de 'maka' (slaghamer) als symbool.

Net als de echte mensen heeft ook de reus een naam en een beroep, hij vormt een koppel, heeft kinderen. Om hem te maken, is vakmanschap nodig. Is hij van wilg, dan is de mandenmaker aan zet. Voor de huidige figuren doen de "Gaumais du Bois des Isles" een beroep op Gilles Durmois, een van de laatste Ardense mandenmakers, die zelf wilg teelt en zijn grondstof produceert in Boult-aux-Bois (Franse Ardennen). We spreken hier over een lengte van bijna vijf meter!

"*Soms vergeet de vrijgezel om mevrouw een mooie boezem te geven. Voor haar eerste uitje waren onvoorstelbare kunstknepen nodig. Uiteindelijk wordt het model herzien en nu zou Margot haar corsage zeker kunnen losmaken!*"

In het eerste weekend van mei 2018 organiseert Marbehan zijn reuzen- en poppenfestival. Drie aangename dagen van voorstellingen, workshops poppen maken en vooral de grote stoet van reuzen van hier en elders ...

Christiane Piquemal

MARBEHAN, c'est GÉANTS

4-5 & 6 MAI 2018

Marie-Claude Marchal

PROVINCE
de
Arrondissement Judiciaire
de

Publication de Mariage

COMMUNE
de
Bois des Isles

ETAT CIVIL

Nous, bourgmestre , Officier de l'Etat Civil de cette commune, publions aux voeux de la loi, le Dimanche vingt et un juillet mil neuf cent soixante-huit , à 19 heures du soir, la promesse de mariage qui doit être contracté devant l'Officier de l'Etat Civil de la Commune du Bois de Isles

Entre :

GUILLAUME LE MARS, célibataire, forgeron, domicilié et résidant au Bois de-Isles, fils majeur de Henri LE MARS, d'une part,

Et

MARGUE DU BISTOU, célibataire, sans profession, domiciliée et résidant de temps immémorial au lieu-dit Steux, fille majeure de commerçants, d'autre part.

L'OFFICIER DE L'ETAT CIVIL,

Er valt natuurlijk nog veel meer te beleven met reuzen, zoals met Trouffet, Marie-Jeanne, Tanta en Fifine, de reuzen van **Bastenaken**. En we moeten u nog vertellen over de avonturen van Jean de Ghenart en van Saint-Barthélémy in **Sohier** en in **Froidlieu** voor wie het allemaal op wieltjes loopt, of het jonge verleden belichten van schildknaap Guillaume en van Dame Jeanne d'Ardenne uit **Redu**, u doen lachen of huilen met de draak ('Grosse Biesse' of grote beest) van **Marche-en-Famme**, die helemaal niet zo gevaarlijk is als hij eruit ziet, of weer leven geven aan vergeten reuzen zoals in **Houffalize** met Thierry en Ramilphus, in **Saint-Hubert** met Pancarou, Lisbeth en Marie de Gobaille van **Arville**, Bâtisse en Fifine van **Florenville** of nog de Douda van **Barvaux-sur-Ourthe**.

Wij danken de archiefdienst van het Reuzenhuis in Aat en het Internationaal Carnaval- en Maskermuseum in Binche, voor hun welwillende medewerking tijdens de zoektocht naar documenten, die het ons mogelijk maakten om een ontroerend Luxemburgs immaterieel erfgoed weer onder de aandacht te brengen.

DE LEEFTIJD VAN DE REUZEN IN 2018!

TINTIGNY (1927): 91
ARLON (1933): 85
VIRTON (1938): 80
HOUFFALIZE (1945 OF 1948): ZEVENTIG ONGEVEER
BASTOGNE (1958): 60
MARBEHAN (1958): 60
REDU (1998): 20

Foto's artikel Maison des Géants Ath, FTLB/P. Ghislain - L. Aprosio - P. Willems, B. Cozier, MCMMTHSFA, L'avenir.net

HET CACLB

CREATIE: VALÉRIE VOGT

EEN CENTRUM VOOR HEDENDAAGSE KUNST IN VOLLE NATUUR!

HET 'CENTRE D'ART CONTEMPORAIN DU LUXEMBOURG BELGE (CACLB)' WERD OPGERICHT IN 1984 EN IS SINDS 2007 GEHUISVEST OP DE SITE VAN DE VROEGERE SMEDERIJEN VAN MONTAUBAN.

CREATIE: BERTRAND FLACHOT

Op een kwartier van afrit 29 (snelweg E411) komt u terecht in een ruimte waar plots artistieke creaties opduiken of versmelten met een uitzonderlijke natuur van vijvers, wouden en archeologische overblijfselen. Een gedroomde biotoop voor hedendaagse kunstenaars die er van in de lente tot de herfst verblijven (april tot oktober).

In 2014 werd de site uitgebreid met een nieuwe tentoonstellingsruimte: de Espace René Greisch, een architectuur-sculptuur van vier containers die onderling verbonden zijn in de vorm van het wiskundig teken "+".

Een gesprek met **Alain Schmitz**, Artistiek directeur van het CACLB.

In 2018 gaat de Espace René Greisch zijn vijfde seizoen in. Welke balans zou u van de voorbije jaren opmaken?

"De infrastructuur van het CACLB in Montauban drukt zowel een stempel op zijn tijd als op zijn regio. De bewoners hebben zich de plek echt eigen gemaakt en komen er als vanzelf, soms enkele keren per seizoen. Bezoekers van buitenaf vinden het een ongewone en verrassende plek, die toch bijzonder goed past in de natuurlijke omgeving. Vandaag speelt het CACLB zijn rol in de Grote Regio, samen met onder meer het MUDAM in Luxemburg (40 km) en het Centre Pompidou in Metz (80 km)."

U nam het initiatief en ijverde sterk voor dit containerproject. Hoe komt het dat deze architectuur hier zo goed past, midden in de natuur?

"De Espace René Greisch is een architectuur van hoge kwaliteit, die ontworpen werd door het

CREATIE: CLAUDIE HUNZINGER

CREATIE: AURÉLIE SLONINA

CACLB
Rue de Montauban
B-6743 Buzenol (Etalle)
www.caclb.be

GSP-gegevens:
Lengtegr. 5°35'27'' E –
Breedtegr. 49° 37' 54'' N

Buzenol – C4

HABITER LES LIEUX
Verschenen in 2017.
Prisme Editions.

Dit mooie boek schetst hoe het kunstencentrum evolueerde naar de site van Montauban-Buzenol. Het is van Alain Renoy, die de bijdragen van meer dan 200 kunstenaars belicht. Een heus naslagwerk.

studiebureau Greisch in Luik (viaduct van Millau). Aan containers kleeft nog altijd een negatieve bijklank, maar door hun kruisvormige, originele en technisch gewaagde opbouw worden ze een tentoonstellingsruimte die opgaat in haar omgeving. Met het Lapidair Museum van Constantin Brodzki aan de overkant, op de heuvel van Hoog-Montauban, wordt een spiegeleffect gecreëerd (omgekeerde blik). In dit museum van de reliëfstenen staat de bezoeker pal in de natuur en bekijkt de archeologische stukken achter glas. In de Espace René Greisch loopt de kijker langs de hedendaagse werken en kijkt door grote glaspartijen naar de natuur. De structuur van het Lapidair Museum van Brodzki heeft dan weer wat weg van containers … die deels begraven werden!"*

U moet toezien op de samenhang en de kwaliteit van de tentoonstelling, maar wat omvat uw taak bij het CACLB nog vooral?

"Onze opdracht is toegespitst op het onthaal van elke bezoeker. Wij willen dat iedereen er zich thuis voelt, dat uiteenlopende publieksgroepen toegang hebben tot de voorgestelde werken. Het is opgevat als een plek die openstaat voor zowel gezinnen als toeristen, kinderen, wandelaars en kenners van hedendaagse kunst!"

De tentoonstellingen lopen van april tot oktober (zie inzet). Buiten dit seizoen zijn er het hele jaar door werken te zien in openlucht. De tuin "Mauvaises herbes" van Aurélie Slonina, middenin de ruïnes van de oude smederijen; de discrete kleur- en lichttoetsen tussen de stenen van Bernard Gilbert; de mobiele werken van Xavier Dumont en Monique Calande op de vijver; de installatie van Valérie Vogt langs de containers van de Espace Greisch, die speelt met de weerspiegelingen van de hemel en de omgevende natuur, zinderend van licht.

* Het Lapidair Museum huisvest een reeks gallo-romeinse bas-reliëfs die ter plaatse ontdekt werden, waaronder een kopie van de beroemde oogstmachine van de Trevieren.

Seizoen 2018

PROGRAMMA VAN DE TENTOONSTELLINGEN

■ 31 MAART – 29 APRIL
Pascal Jaminet (houtskool, gravure)
Janine Descamps (tekening, houtskool, pigmenten)
Manuella Piron (gravure)

■ 10 MEI – 17 JUNI
JFO+MMCO – De tentoonstelling die nooit plaatsvond …
Monique Voz (digitale kunst)

■ 30 JUNI – 26 AUGUSTUS
Claudie Hunzinger (plantaardige werken)
Benoît Félix (tekeningen, video)
François Génot (tekeningen)
Philippe Luyten (installatie)
Jean-Georges Massart (sculpturen)
Thomas Loyatho (installatie)
Samuel d'Ippolito (sculpturen)

■ 8 SEPTEMBER – 21 OKTOBER
Roby Comblain en Alexandre Christiaens (installaties, fotografie, gedrukte beelden)
Aurélie Amiot (aarde, tekeningen)
Laurent Schoonvaere (papier)
Célestin Pierret (sculpturen)

Tijdens de tentoonstelling is er de mogelijkheid om het werk "Transfert" van Bertrand Flachot te (her)ontdekken dat ingebouwd is in een container.

ZONDAG 12 AUGUSTUS
Jazzconcert in het CACLB (in het kader van het Gaume Jazz Festival)
www.gaume-jazz.com

TIJDENS HET WEEKEND VAN 8 EN 9 SEPTEMBER NEEMT het CACLB deel aan **DE OPEN MONUMENTENDAGEN**
Thema 2018: Ongewoon erfgoed. Het lijdt geen enkele twijfel dat het CACLB, door zijn architectuur, zijn concept, zijn werken, zijn uitzonderlijke en veelzijdige omgeving, bijzonder goed past in wat "ongewoon erfgoed" heet!

OPLEIDING zien **WWW.CACLB.BE**

Foto's artikel B. Tillière, CACLB, D. Linel, J.P. Ruelle

De ongewone musea van Belgisch Luxemburg

In 2018 staat uw ontdekking van het Waals grondgebied in het teken van het ongewone. Dit thema kan allerlei vormen krijgen, van restaurants tot activiteiten, langs erfgoed en nog andere evenementen, om de nieuwsgierigheid van klein en groot te prikkelen. Dit nieuw nummer van Blik op de Ardennen richt volop de schijnwerpers op een aantal musea. Ze zijn uniek in Wallonië of zelfs in België! Het is tijd om er binnen te stappen.

Het behoud van uitzonderlijk erfgoed, dat is het mooie avontuur waar de mensen aan begonnen die u zo dadelijk ontmoet. Laten we nader kennismaken met deze verzamelaars die maar blijven speuren naar het ongewone voorwerp dat jongeren iets bijbrengt en bij ouderen weemoedige herinneringen zal oproepen.

Welkom in het telefoonmuseum!

Emile Thinès

Vandaag heeft iedereen een gsm en communiceert met sms-berichtjes of gesprekken via 'Messenger' (voor wie echt mee is). Maar wat is er geworden van onze goede oude vaste telefoon? Vroeger troonde het pronkstuk van het huis trots op een meubel in de gang of in de keuken. De telefoon, nu de getuige van een bijna verdwenen tijd, maakte mogelijk om in contact te blijven en te informeren naar nieuws over familie en vrienden tijdens een (soms te lang) telefoongesprek met de hoorn in de hand.

Wat vaststaat, is dat hij een hele weg aflegde sinds zijn ontstaan eind de negentiende eeuw. Hij krijgt een plek in de meest begoede kringen begin de jaren 1900 en democratiseert zich geleidelijk, tot hij een onmisbaar voorwerp geworden is in de jaren '40. Hij staat op alle openbare plaatsen en zelfs ... op straat, om vrij te gebruiken, met indrukwekkende telefooncabines.

Maar wie herinnert zich nog de telefoon van Ader? Of het model Mildé? Marty? Of het merk Socotel? Die namen zeggen u misschien niets meer, maar toch zullen deze iconen goede herinneringen bij u oproepen. Waar ze te bewonderen zijn? In het Telefoonmuseum van Petitvoir, natuurlijk! Een ontmoeting met **Emile Thinès**, eigenaar van deze plek, die dolverliefd is op deze toestellen!

Verzamelen, dat doet Emile graag, eerst postzegels, daarna telefoonkaarten (bijna 5000 stuks) of sleutelhangers. Maar zijn fetisjvoorwerp is al vele jaren de telefoon. Het zal u niet verwonderen dat deze dynamische gepensioneerde zijn hele carrière doorbracht bij de RTT, namelijk de Regie van Telegraaf en Telefoon, later Belgacom (in 1992) en nu Proximus (sinds 2015). Ongewoon is wel dat Emiles loopbaan begon als telegrambezorger begin de jaren '60!

"Ik behoor tot die generatie die maar moeilijk afstand kan doen van spullen die nutteloos en verouderd geworden zijn. Ik heb de gewoonte om een beetje alles en niets bij te houden. Gelukkig heb ik plaats in mijn huis, een oude hoeve! Mijn verzameling telefoons omvat nu bijna 850 stuks (o.m. Franse en enkele Deense) uit verschillende tijdperken en in verschillende stijlen. Sommige werken zelfs nog. Zo is bijna 130 m² gewijd aan mijn passie (er zijn ook oude fietsplaten te vinden). Binnenkort hoop ik mijn bovenverdieping te kunnen gebruiken voor andere kijkkasten, zoals mijn collecties Delacre-dozen (een honderdtal van de koninklijke familie), of kurken van champagne- en schuimwijnflessen!"

Het museum van Emile is open sinds juli 2008 en kan individueel of in groep worden bezocht na afspraak. "*Ik ontvang geregeld groepen senioren of bezoekers (uit Brussel en omgeving) met wie het interessant is om van gedachten te wisselen over onze gemeenschappelijke herinneringen. Het grappigste voor mij is scholen uit de omgeving verwelkomen. De meeste weten hoegenaamd niet hoe een telefoon met een kiesschijf werkt*"!

Emile kan bogen op het bezit van enkele uitzonderlijke stukken. Zijn oudste model dateert uit 1890 (hij heeft er trouwens zeven van)! Aan het huis staat een authentieke Engelse telefooncel en een tweede van Belgacom die hij als geschenk kreeg toen hij met pensioen ging. *"Ik heb ook drie oude centrales gekregen die vandaag omzeggens niet meer te vinden zijn. Ik heb het geluk dat ik de hele geschiedenis en de evolutie van de telefoon ten toon kan stellen, van de muurexemplaren tot de draagbare vandaag. Ik mis nog één stuk om mijn grote verzameling aan te vullen: de telefoon uit 1876 die 'naaimachine' genoemd werd. Een favoriet kiezen, is moeilijk, maar ik ben vooral dol op de oude meestertelefoons, om bijvoorbeeld de chauffeur van de familie op te roepen."*

Emile legde zijn verzameling met veel geduld en zorgvuldigheid aan, via de mond-aan-mond, brocantemarkten, veilingen of internet. *"Als een model mij bevalt, leg ik altijd een budget vast waar ik niet over ga! Sommige kunnen meer dan 500 € waard zijn! Sinds het museum op een aantal websites staat, nemen soms personen met mij contact op om hun oude toestellen aan te bieden, soms zelfs gratis. Onlangs had ik contact met een meneer uit Philippeville, die mij tien modellen uit 1905 naliet, een meevaller!"*

Het museum heeft zoveel succes dat een aantal modellen worden vandaag voorgesteld op de tentoonstelling 'Ik zal 20 jaar oud zijn in 2030', in het station Luik-Guillemins (nog tot 3 juni 2018). Twintig telefoons uit de jaren '70 en twee telexen kregen een rol in de film 'La French' (2014) met Jean Dujardin en Gilles Lellouche. *"Ik heb zelfs een van mijn telefoons gezien op de televisie, in een sketch van François Pirette!"*

Petitvoir – B3

Musée du téléphone
chemin des Espagnols, 6
B-6840 Petitvoir (Neufchâteau)
+32 (0)61 27 74 23
lethine@skynet.be
Musée du téléphone à Petitvoir

Eens scout, altijd scout!

Om hulde te brengen aan deze beweging van dertig miljoen jongeren wereldwijd, vatte **Philippe Maldague** het plan op om het **Internationaal Scoutsmuseum** op te richten. Dat opende op 1 mei 2014 de deuren in de gezinswoning in Bonnert. Philippe werd geboren in Charleroi en werd al scout op heel jonge leeftijd. In 1963 strijkt hij neer in de streek van Aarlen.

Onmisbare waarden

"De waarden die het scoutisme uitdraagt, hebben me al vaak geholpen in mijn dagelijks leven. Ik maakte carrière in een bank in Luxemburg en het scoutisme bracht mij de zin voor initiatief, het leven in team bij en leerde me hoe ik me uit de slag moest trekken als het moeilijker ging. Mijn totem was koala."

Scout zijn, is een ernstige zaak! Om een goede scout te zijn, moet je goede daden stellen. Dat kon een gewoon gebaar zijn, zoals bijvoorbeeld een oude dame helpen met oversteken. *"We hadden een medaille op zak, die we van de linker- naar de rechterbroekzak moesten verplaatsen*

als we een goede daad hadden gedaan. Je kon pas bij een groep als je een bewijs van goed gedrag kon voorleggen van een leraar of van een belangrijk iemand uit het dorp."

Tijdens ons bezoek ontdekken we een fantastisch pedagogisch instrument, dat bestaat uit aandenkens en even zeldzame als ongewone voorwerpen. Een meer dan levensechte onderdompeling in het hart van een beweging die zich over de hele planeet uitstrekt. Sommige dictaturen, zoals Noord-Korea en Cuba, laten zelfs geen scoutsbewegingen toe in hun land.

Honderd jaar oud en nog geen rimpeltje

Op 1 augustus 2017 vierde de scoutsbeweging haar honderdste verjaardag. Daarom is ook een hele zaal aan deze verjaardag gewijd. Daar leren we nog meer over het leven van de gidsen en over de praktische aspecten, zoals matrassen vullen, waarvoor de scouts stro moesten halen bij de kweker in de buurt. De beweging werd in 1917 opgericht in Engeland. Toen had ze nog een sterke militaire bijklank (gebruik van de hoorn, de scout die als straf zijn burgerkledij weer moest dragen, ...).

Philippe Maldague

Vier verdiepingen van authentieke, smakelijke anekdotes ...

Op de eerste verdieping worden we verwelkomd door een pop die een scout uit de jaren 1970 uitbeeldt. Dan volgt een heuse duik in 100 jaar geschiedenis van het scoutisme, de jeugdbeweging die in het leven werd geroepen door de Britse militair Robert Baden-Powell.

De collecties dateren vooral uit de jaren tussen 1920 en 1960. De stukken komen uit giften van families van vroegere scouts of uitwisselingen tussen verzamelaars. Er zijn unieke voorwerpen zoals reclame-affiches van het beroemde chocolademerk Jacques of Singer naaimachines met de afbeelding van een scout, of een foto van Jacques Brel in scoutskledij, of van koning Boudewijn op bezoek aan een kamp in de regio, of nog een andere foto met de handtekening van Baden-Powell in hoogsteigen persoon.

Op de tweede verdieping maken we een wereldreis langs gesigneerde voorwerpen allerhande en inspiraties die verband houden met het scoutisme: beeldjes, affiches, een tekening van Mickey in scoutsuniform met de handtekening van Walt Disney, platen van Hergé ...

Dit is volgens Philippe zelf het klapstuk van het museum: de collectie stoffen merktekens van Jamborees. Voor wie niet thuis is in de materie: een jamboree is een internationale bijeenkomst van scouts die om de vier jaar plaatsvindt. Dit evenement symboliseert de ontmoeting tussen scouts van alle nationaliteiten en afkomst rond dezelfde waarden.

Zo belanden we op de **zolder** waar een scoutskamp werd nagebouwd. Het oogt bijzonder realistisch, alsof de scouts er pas weggingen. Een ludieke afsluiter van het bezoek!

Bonnert – D3

Musée International du Scoutisme
rue du Maitrank, 49
B-6700 Bonnert
+32 (0)63 22 15 53
scoutingmuseum@gmail.com
www.museescout.be

De brandweer, een wereld apart

Jean-Jacques Biot

David Pires Monteiro

Jean-Jacques Biot, "Jacky" voor de vrienden, is voorzitter van de 'Univers des Pompiers' in Athus, met assistentie van **David Pires Monteiro**. Samen nemen ze ons mee naar hun jongensdroom die werkelijkheid werd dankzij fascinerende verzamelingen.

Twee verschillende parcours, een gemeenschappelijke passie

Jean-Jacques beweegt zich al van kindsbeen in de wereld van de brandweer. Zijn vader was medestichter van het brandweerkorps van Athus in 1937. Zelf werkte hij vanaf 1970 in de fabriek van Differdange, om daarna ook het uniform aan te trekken. Vervolgens wordt hij conciërge van de kazerne. In 1984 krijgt hij de taak om de noodoproepen te ontvangen. Maar de basis voor het avontuur van de 'Univers des Pompiers' wordt al in 1975 gelegd, met enkele voorwerpen zoals een miniatuur van een Unimog met verlichtingsaanhangwagen die hij van zijn echtgenote krijgt. Beetje bij beetje groeit de verzameling, maar ze neemt vooral veel plaats in. De woning van Jean-Jacques wordt echt te klein om alle stukken op te slaan. In 2006 opent een heus museum de deuren in Athus.

"In mijn ogen zijn brandweerlieden 'grote mannen', want ze zetten hun eigen leven op het spel voor ons of voor onze bezittingen."

David Pires Monteiro

David heeft een diploma industrieel ingenieur en is informaticaverantwoordelijke bij de gemeente Aubange. Hij vindt het beroep van brandweerman bijzonder boeiend en gevarieerd, omdat het uit niet minder dan 100 disciplines bestaat.

Een uniek museum in België

Wie in de 'Univers des Pompiers' stapt, ontdekt een verzameling van 800 helmen uit 94 landen, met Australië als verste. Een topstuk is de replica van een helm van een New Yorkse brandweerman ter herdenking van de tiende verjaardag van de aanslagen van het World Trade Center. Uniformen, armpompen, figuurtjes, echte voertuigen, alles staat er uitgestald om de evolutie van het beroep in enkele decennia te schetsen, voor klein en groot.

Dankzij de brocante- en antiekzaken en giften van verzamelaars en kazernes, kan het museum nu bogen op het bezit van een emmerpomp, de voorloper van de brandblusser, en ook een armpomp uit de jaren 1780!

De voertuigen en voorwerpen worden al jaren nog altijd met dezelfde passie gerestaureerd, tot groot genoegen van de bezoekers die best onder de indruk zijn. Veel van de schatten zijn echt verrassend. Geïntrigeerd? Kom dan met het hele gezin naar de 'Univers des Pompiers'.

Athus – D4

L'Univers des Pompiers
rue Fernand André, bloc 8 PED, zone B1
B-6791 Athus
+32 (0)499 14 93 67
info@universdespompiers.be
www.universdespompiers.be

NIET TE MISSEN

13 mei 2018:
Opendeurdagen

Op zaterdag in even weken: workshops voor kinderen (spelen en knutselen rond het thema van de brandweer, ontruimingsoefeningen, ...).

Foto's artikel FTLB/E. Batter - F. Lardot - P. Willems, Univers des Pompiers

ER EVEN HELEMAAL UIT / Tekst: Pascal Willems

Een dag wandelen = 8 dagen

DE WEDSTRIJDIES

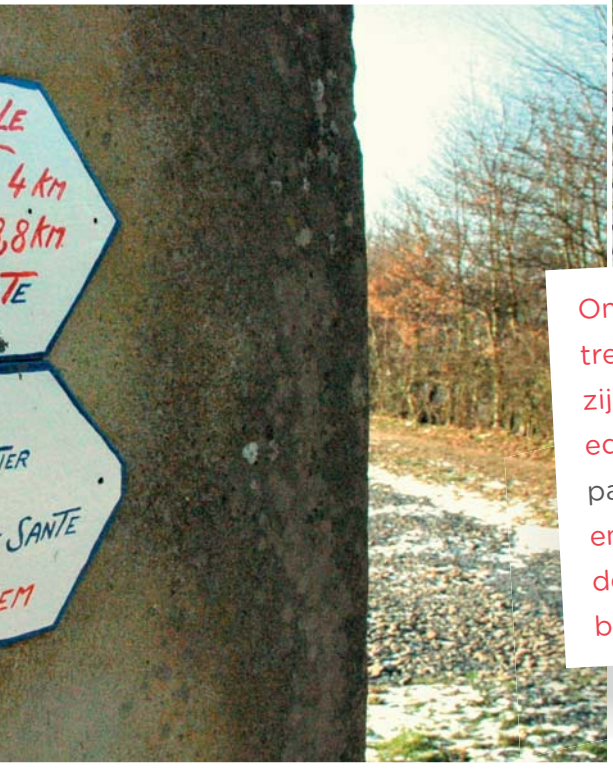
Te winnen: 3 x 1 SGR-abonnement (driemaandelijks GR-magazine in het FR + PDF Trappistenabdijroute FR/NL + kortingen topogidsen en jeugdherbergen Wallonië-Brussel)
Deelnemen van 21/04 tot 11/05/2018
http://bit.ly/Ardennen18

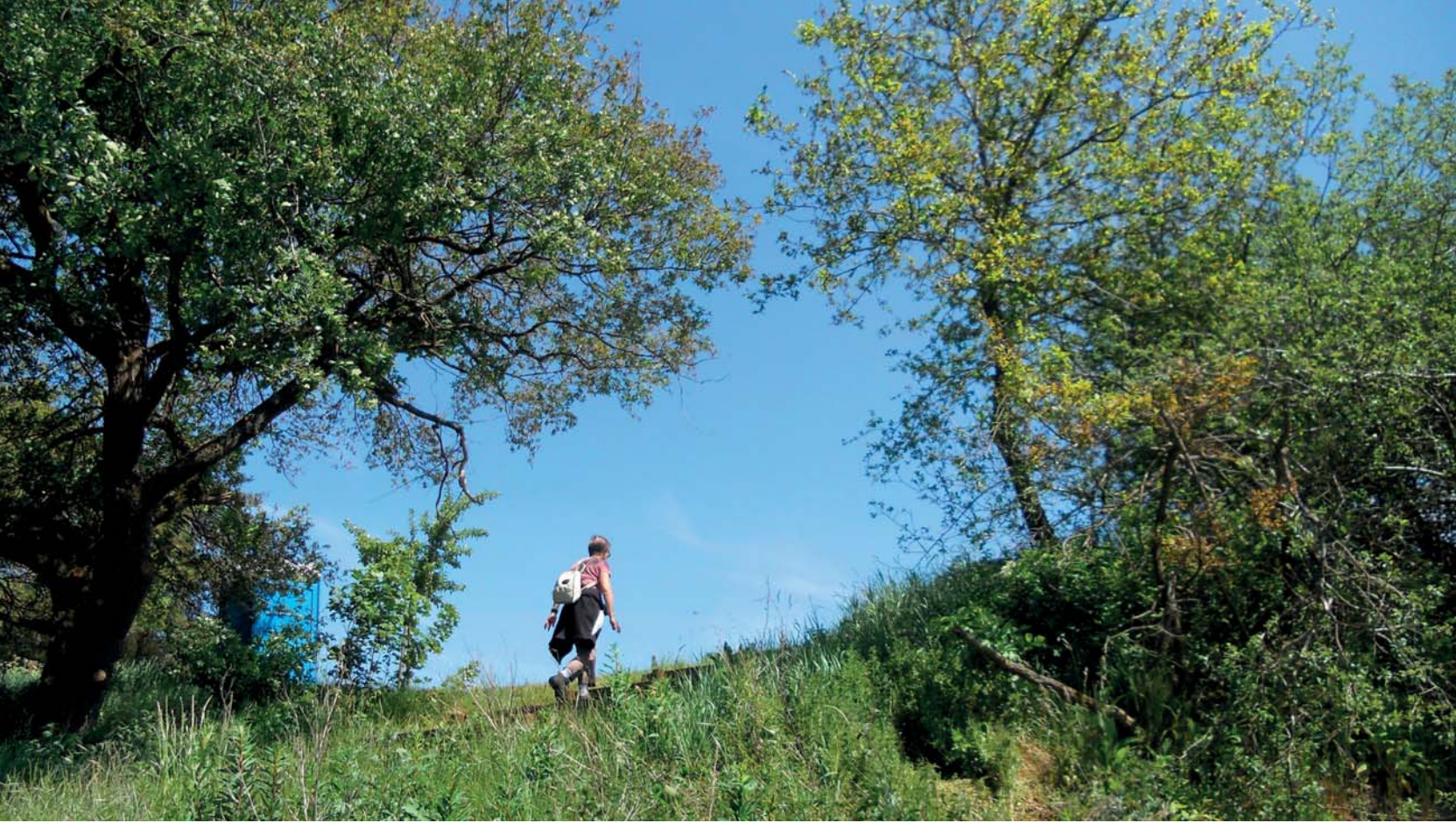

gezond!

Omdat het werkelijk klopt als een bus hebben de uitzetters en trekkers van de grote routepaden, die in rood en wit bewegwijzerd zijn, er hun slagzin van gemaakt. De uitgave van een nieuwe editie van het GR57 “Paden van de Ourthe”, de lancering van een pad dat de drie grote trappistenabdijen van Wallonië verbindt en binnenkort, de “Ardense bergen”, een ruimer digitaal aanbod, de zestigste verjaardag van de vereniging in 2019... tijd voor een balans.

GR'S OM 'nieuwsgierig te wandelen'

Jacques Mahieu

Hoewel hij er maar eentje op had toen we **Jacques Mahieu** ontmoetten, is hij eigenlijk een man van twee petten. Hij heeft namelijk twee functies bij de Franstalige vereniging van de grote routepaden, Les Sentiers de Grande Randonnée. Hij is zowel afgevaardigde voor de provincie Luxemburg als coördinator van topogidsen voor Wallonië. Niemand is dus beter geplaatst om ons meer te vertellen over de Grote Routepaden om nieuwsgierig te wandelen.

VAN HIKE NAAR HIMALAYA

Deze gepensioneerde psycholoog en docent is al een fervent stapper sinds zijn jeugd. *"Ik ging voor het eerst op trektocht met de jeugdbeweging en bewaar vooral goede herinneringen aan de hikes. Mijn verdere parcours is vrij traditioneel. Ik deed aan sport, voetbal, lopen, op korte en lange afstand tot zelfs de marathon en daarna gezinswandelingen, die ook voor kinderen geschikt zijn. Toen die kinderen groter werden, gingen we elk apart met vakantie. Omdat ik altijd al een zwak had voor de bergen, ben ik weer gaan trekken, eerst in het buitenland, in de Alpen en daarna de Himalaya, het Andesgebergte … met de rugzak. Ik ging ook op stap met de Ardense trekkersvereniging 'Compagnie Ardennaise de Randonnée'."*

DELEN IS LEUK

"Eerlijk gezegd, loop ik graag alleen, of anders met twee of met een hele kleine groep. Minder en minder met grote groepen. Als ik alleen stap en mooie landschappen en natuurschoon zie, wil ik dat genot graag met anderen delen. Mijn huidige rol haakt daar eigenlijk op aan. Zowat tien jaar geleden kwam ik toevallig een groep trekkers tegen, die lid waren van de vereniging van de grote routepaden. Elk jaar organiseert iedere provincie om beurt een weekend eind september. Ik ontmoette ze aan het meer van Nisramont. Terwijl ik een stukje met ze meeliep, hoorde ik ze over

bewegwijzering praten. Dat wou ik zelf ook wel doen. De vereniging zocht toen een coördinator voor de topogidsen in heel Wallonië, om Léon Lambiet te vervangen. En ik heb die pet met plezier opgezet."

WANDELINGEN IN LUS EN MET HET GEZIN

"Topogidsen samenstellen, is als een reis door de verbeelding maken", voegt Jacques Mahieu toe. *"Momenteel werk ik aan de omloop tussen de Samber en de Maas. De mensen van het terrein hebben de route en de beschrijving herbekeken. Ik bewerk de teksten en sta in voor de coördinatie tussen cartografen, fotografen en grafische vormgevers. De gids moet er goed uitzien. En er moet samenhang zijn tussen alle werken. Ik hou de coherentie in het oog. In dat kader tekende ik 16 nieuwe lusvormige wandelingen uit in de provincie Luxemburg. Een topogids met zoveel tochten biedt veel mensen de kans om erop uit te gaan. Zelfs al ben ik er niet bij, toch ga ik altijd een beetje mee. Op een dag kwam ik een koppel uit de buurt van Champlon tegen, met de topogids in de hand. Het is dan fijn om even een praatje te maken ..."*

VRAGEN EN PROBLEMEN

Intussen is Jacques ook Raymond Louppe opgevolgd als afgevaardigde van de provincie. *"Ik heb de taak om alle werk te coördineren op provinciaal niveau, waaronder de afbakening samen met mijn adjunct José Moreau, die net als ik uit Ethe komt. Ik moet de vragen beantwoorden en de problemen oplossen die verband houden met het GR-netwerk, de lusvormige wandelingen en de gezinswandelingen. Hindernissen op de paden zijn het grootste probleem. De GR's evolueerden. In het begin waren het vooral lange trajecten, ofwel in rechte lijn ofwel in lus. Maar er kwam meer vraag naar eendaagse wandeltochten, langer dan de lokale wandelroutes van vijf tot tien kilometer. We hebben dus gewerkt aan een aanbod van routes van 15, 20, 25 km om in een dag af te leggen, en aan aangepaste tochten voor gezinnen, van zowat tiental kilometer, met meer ludieke aspecten, een wildpark onderweg bijvoorbeeld."*

"ELK JAAR ORGANISEREN WE MINSTENS VIER GROTE WANDELTOCHTEN MET EEN GIDS. HET ZIJN DE BEWEGWIJZERS ZELF DIE ZICH ALS GIDS AANBIEDEN. WE KRIJGEN EEN CIRCUIT VOORGESTELD, DAT WE (MEESTAL) GOEDKEUREN. WE BEGELEIDEN DE TREKKERS MET EEN KLEIN TEAM. EN HET IS GRATIS. IN 2018 ZIJN ER ZES GEPLAND IN DE PROVINCIE LUXEMBURG, WAARONDER IN AARLEN OP 24 MAART EN IN MARCHE-EN-FAMENNE OP 14 APRIL."

"De 'Association des SGR' krijgt geen enkele subsidie, wat ons vrij en onafhankelijk maakt. De belangrijkste inkomstenbron is de verkoop van de gidsen. Iedereen is vrijwilliger, van de voorzitter tot de bewegwijzer."

Van l. naar r.: Richard Detaille, Francis Rosillon, José Moreau en Christian Reynaert.

50

Dat is het aantal bewegwijzers voor de 1300 km GR in Belgisch Luxemburg. Ze zijn met ongeveer 250 voor heel Wallonië en verdelen meer dan 5000 km grote routepaden onder elkaar. Het profiel van deze bewegwijzers? Gepensioneerden of mensen die uitbollen, stappers en trekkers in hart en nieren … *"Mensen die willen dat onze bewegwijzering van kwaliteit is, wat wil zeggen goed onderhouden, zodat de grote routepaden hoog aangeschreven blijven. Het zijn mensen die hun regio vaak kennen als hun broekzak. We zijn altijd blij met nieuwe kandidaten, ook al zitten we er momenteel niet om verlegen."*

DOOR DE ARDENNEN

De provinciale verantwoordelijke zal in 2018 de handen vol hebben. *"Er staat een heruitgave van de topogids GR 14 op stapel. Dat is de "Sentier de l'Ardenne", Monschau - La Roche - Bouillon - Sedan. Ik probeer het parcours zoveel mogelijk te verbeteren. De grootste verandering is te vinden tussen La Roche en Saint-Hubert, waar ik erin slaagde om een tiental kilometers te schrappen. Na Tonny zal het tracé door de Venen van Saint-Hubert lopen, met prachtige uitkijkpunten. We moeten de openbare wegen gebruiken, dus moet ik ook nagaan of ze wel voor iedereen toegankelijk zijn."*

WERK AAN DE WINKEL

"Er zijn al zoveel bestaande GR-netwerken en de verkoop van onze topogidsen draait zo goed, dat we maar moeilijk kunnen volgen met heruitgaves" geeft Jacques Mahieu toe. *"Heruitgeven wil niet zeggen gewoon even herdrukken, maar wel degelijk een nieuwe bijgewerkte versie maken en dat is veel werk. We hebben een vrij indrukwekkende lijst van topogidsen die aan het eind van hun leven komen of zelfs gewoon uitgeput zijn. Momenteel richten we daar onze inspanningen op. De veranderingen zijn soms piepklein, maar dat is toch een hele klus."*

HET NETWERK IN STAND HOUDEN

De huidige referentie voor de wegen is nog altijd de atlas van de buurtwegen uit 1841 die momenteel gedigitaliseerd wordt. Jacques Mahieu ziet het zo: *"Eigenaars, landbouwers, gemeenten, trachten wegen te doen schrappen. Maar er is een wetgeving die nageleefd moet worden. Dat is voor ons altijd een 'gevecht'. Omdat wij ze voor onze GR's gebruiken, blijven ze bestaan. Als we onze tracés willen wijzigen, moeten we de gemeenten en het Departement Natuur en Bos op de hoogte brengen, om zeker te weten dat het om een toegelaten weg gaat, met andere woorden openbaar en niet privé. Dat verloopt meestal goed, omdat GR een erkende benaming is en de gemeenten er op toeristisch vlak alleen maar kunnen bij winnen. Maar soms stoten we op tegenstand …".*

Les Sentiers de Grande Randonnée
Jacques Mahieu
+32 (0)63 41 27 61
randos@grsentiers.org
http://grsentiers.org

EEN NIEUWE EDITIE VAN HET GR 57 "DE PADEN VAN DE OURTHE"

Deze route behoort tot de mooiste die er zijn, omdat ze de stappers meeneemt naar uitzonderlijk mooie landschappen of boeiende culturele locaties. En zeker ook omdat de Ourthe een mythische rivier is, net als de Semois of de Amblève.

De trekkers lopen door de Condroz, de Calestienne en vervolgens de Ardennen en ontdekken onderweg indrukwekkende landschappen. De bekendste zijn de Valkenrots en de rotspartijen van de Hérou. Maar dat is lang niet alles. Denken we maar aan de megalieten van Wéris, de grotten van Hotton, de Keltische versterking van de Cheslé, de stuwdam van Nisramont, het kasteel van Clervaux...

Deze achtste uitgave van de "**Paden van de Ourthe**" werd volledig herschreven en bevat een aantal nieuwigheden. De stukken tussen Luik en de stuwdam van Nisramont en van de **oostelijke Ourthe** werden op verschillende plaatsen gewijzigd. En er werd ook een gloednieuw parcours uitgestippeld, dat voor het eerst is beschreven en bewegwijzerd. Van de stuwdam van Nisramont tot Ourt en in Libramont, kunnen de stappers nu ook de **westelijke Oever** volgen en dat zal zeker in goede aarde vallen.

De eerste kilometers langs de stuwdam van Nisramont en dan aan de rand van de westelijke Ourthe behoren zonder enige twijfel tot de mooiste van de 4500 km van het GR-netwerk in Wallonië en Brussel: een traject door een nog ongerepte natuur, in een stilte die enkel zachtjes doorbroken wordt door het gezang van de vogels en het ruisen van de rivier.

EN BINNENKORT *"de Ardense bergen"*

Alain Carlier is een bekende figuur in het medialandschap van onze zuidelijke landgenoten. Vandaag staat hij in voor de communicatie en de persrelaties bij de vereniging van de grote routepaden. Zo brengt hij onder meer zijn ervaring en competenties in voor het driemaandelijks tijdschrift "GR Sentiers", de maandelijkse nieuwsbrief "GR Inf@" en de website. De man die elke maandag voor zichzelf houdt om op pad te gaan, zou urenlang kunnen praten over zijn geliefde grote routepaden.

"Onze vroegere slogan stelde dat een dag wandelen gelijkstond met acht gezonde dagen en dat klopt ook. Maar vandaag spreken we eerder over 'nieuwsgierig wandelen'. En we blijven verder werken aan thema's, zoals we al deden met het GR van de trappistenabdijen. Het is een schot in de roos en er is veel vraag naar uit het noorden van het land, maar ook uit landen als Italië en zelfs Zwitserland. We hebben de informatie dus vertaald in het Nederlands, Engels en Duits.

Meteen hebben we ons op een ander project gestort, dat natuurlijk ook om de Ardennen draait. Even tussendoor, weet u dat het hoogste punt van België nu al 100 jaar het Signaal van Botrange is, terwijl dat voor de oorlog 14-18 op de Baraque Michel gelegen was. Dus dachten we aan een pad van de Belgische bergen, dat zal vertrekken aan dit Signaal en dan verder loopt naar twee andere toppen van de Waalse provincies: Baraque de Fraiture en Croix Scaille. We hanteren hetzelfde principe als voor de trappistenabdijen. We maken gebruik van de bestaande Grote Routepaden en voegen dan de ontbrekende schakels toe om deze drie pieken te verbinden. En om mee te gaan met onze tijd, zullen we versies 2.0 van onze tracés aanbieden, met de mogelijkheid om ze te downloaden in gpx, maar er zal altijd nog wel een papieren versie zijn.

Grote Routepaden met een thema zijn de trend voor de komende jaren. Met meer dan 5000 km in Wallonië is ons netwerk erg dicht. We zouden dus eigenlijk geen nieuwe routes meer moeten aanleggen, of toch alleen maar in uitzonderlijke gevallen. We willen de bestaande tracés verbeteren en eventueel wijzigen na wegenwerken of nieuwe bebouwing, ..."

Celles - Kasteel van Vêves

HET GROTE ROUTEPAD VAN DE *Waalse trappistenabdijen* VAN WALLONIË

Elk jaar kiest de toeristische sector een thema. In 2017 was dat de Waalse gastronomie. Meer was er niet nodig om het idee te doen groeien, namelijk de schijnwerper richten op de Waalse trappistenbieren en de drie abdijen, Orval, Rochefort en Chimay, te verbinden langs de grote routepaden. De routes bestonden al wel, maar er was nog zowat tien kilometer te kort aan de kant van Chimay, om de grote markt te verbinden met de abdij van Scourmont. We liegen niet als we zeggen dat dit GR meer dan druppelsgewijs in de smaak valt.

Het was voor de vereniging ook de eerste keer dat ze een digitale topogids aanmaakte. "*We hebben echter ook een bijkomende papieren versie gemaakt, omdat veel wandelaars, zeker de minder jonge, het niet zo begrepen hebben op de gps of de smartphone. Of toch nog niet …*"

290 KILOMETER, 7 TOERISTISCHE DIENSTEN, 6 GR'S EN 5 TOPOGIDSEN

Deze eerste themaroute van 290 kilometer loopt door de Famenne, de Ardennen en de Gaume. Ieder kiest zijn eigen ritme. Ze volgt zes grote routepaden achter elkaar en betreft vijf topogidsen. Er zijn ook zeven toeristische diensten bij betrokken, die de wandelaars zullen helpen om logies te vinden en ze alle toeristische info geven om hun nieuwsgierigheid te bevredigen.

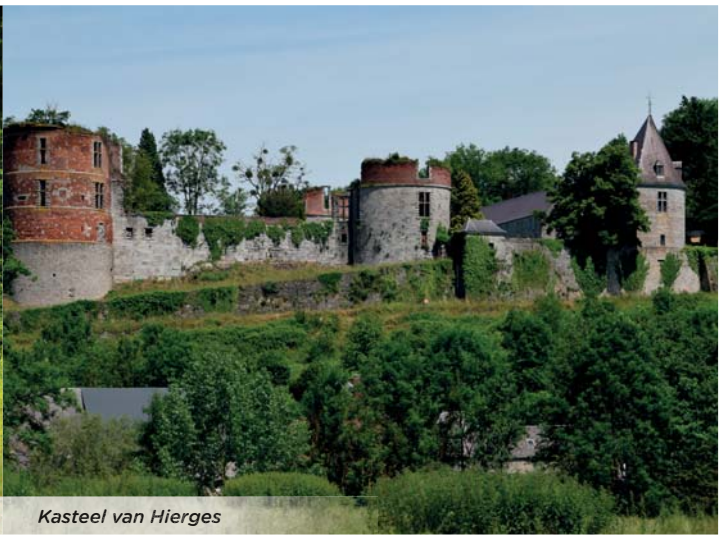
PRAKTISCH

Het tracé tussen de drie abdijen is in twee stukken verdeeld, van Chimay naar Rochefort (174 km) en van Rochefort naar Orval (116 km). De topogids 2.0 kan gedownload worden en bevat de volledige beschrijving van de route in de

Abdij van Scourmont - Chimay

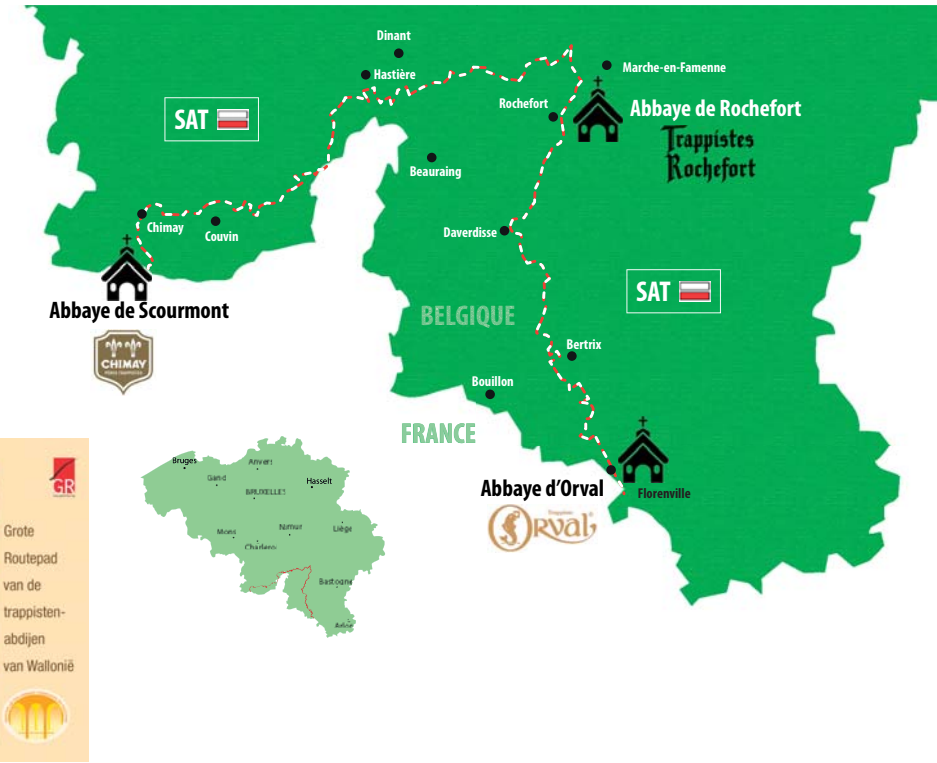

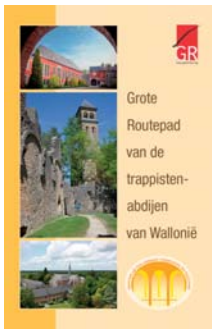
Kasteel van Hierges

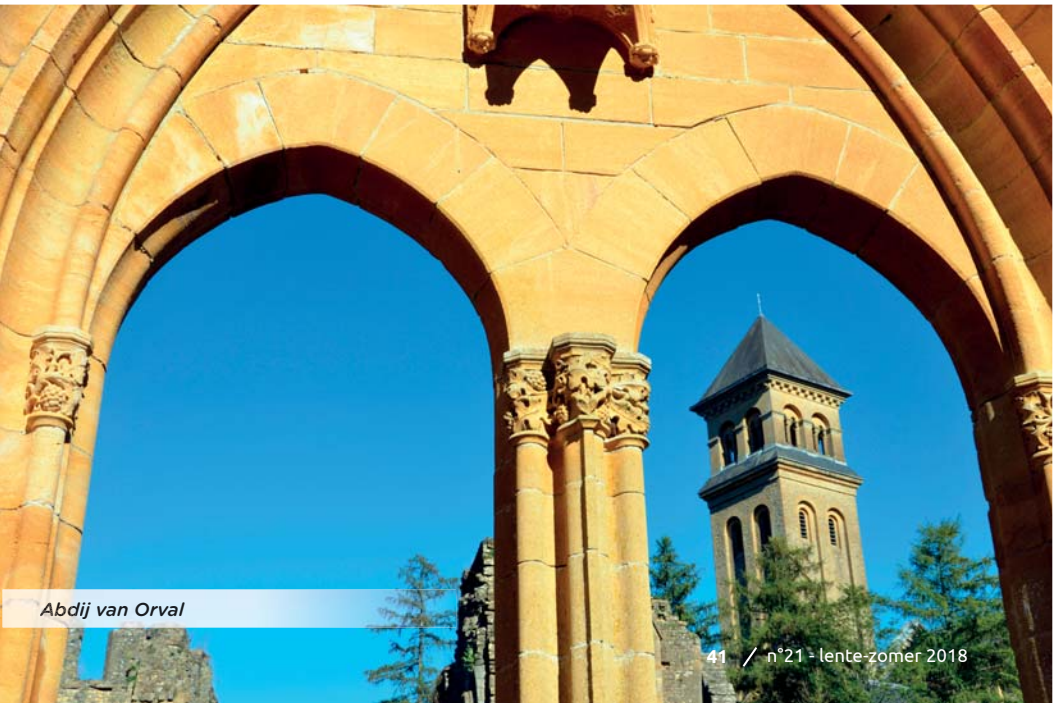

Florenville - les Epioux

twee richtingen, de kaarten, toeristische en praktische info over de streken onderweg. De beschrijvingen van de twee stukken zijn gratis beschikbaar in gpx-formaat of betalend in pdf-formaat, in het Frans, het Nederlands, het Duits en het Engels, voor de forfaitaire prijs van vijf euro per deel (gratis voor leden van de vereniging). Dit is echt een geweldige kans om de wegen van de Ardennen te verkennen, op zoek naar de producten en het erfgoed van drie van de elf trappistenabdijen in de wereld die het logo “Authentic Trappist Product” mogen voeren.

Abdij van Orval

GOUD IN DE MOND …

Kiest u voor de route van zuid naar noord, dan zullen de eerste kilometers u zeker al niet teleurstellen. Het pad begint aan de abdij van Orval, het ‘gouden dal’ dat volop geschiedenis ademt en meteen tot rust brengt. Voorbij de abdij leidt een weg naar een valleitje in de richting van Florenville. Geef uw ogen goed de kost en breng ons later maar verslag uit. Duik in het bos, maar dan wel niet in de vijver van Les Epioux, hoe mooi hij ook is.

Hastière

VAN EEN LEIEN DAKJE

Als u de tijd hebt, hou dan even halt aan de oude leisteengroeve van de Morépire. Of daal er gewoon af, om u een idee te geven van de niet eens zo lang vervlogen tijd dat dappere mijnwerkers zich de rug braken om de schistblokken naar boven te sjouwen, waar ze meteen tot leien werden gespleten. De streek van Daverdisse biedt mooie uitkijkpunten. Het vraagt wat klimwerk, maar onverschillig zal u er niet bij blijven. Dat gaat ook op voor Chanly, Han-sur-Lesse en zijn grot. En als u Rochefort en zijn abdij van Onze-Lieve-Vrouw en de Heilige Remigius bereikt, zal het trappistenbier u zelden zo goed hebben gesmaakt. Meer dan verdiend, trouwens.

NOG MEER BELONING

De 174 kilometer lange tocht van de abdij van Rochefort naar de abdij van Chimay is zeker een onderneming. Maar deze eerste themaroute die de vereniging van de grote routepaden uitstippelde, is beslist de moeite waard. Het is volop genieten onderweg, door de Famenne en dan de Condroz. Uw kuiten zullen zich het uitstapje naar de Maasvallei en de oversteek in Hastière nog lang herinneren. U komt zeker ook onder de charme van de schattige kleine waterlopen die de Viroin, de Eau Blanche en de Eau Noire zijn. Geef toe, de laars van Henegouwen zit u als gegoten. En de abdij van Scourmont en de Espace Chimay zullen uw inspanningen rijkelijk belonen ...

Daverdissse

Fondry des Chiens - Nismes

Jean-Pierre Beeckman

EEN WOORDJE VAN DE *Voorzitter*

Wie het over Grote Routepaden heeft, kan niet voorbijgaan aan hun internationale dimensie. Een reden om even te praten met de voorzitter en algemeen coördinator van de Franstalige vereniging in België, **Jean-Pierre Beeckman**: "*De Grote Routepaden zijn ontstaan tussen 1870 en 1914, toen de Elzas nog Duits was. Er werd een club in de Vogezen opgericht om bewegwijzerde wegen aan te leggen en zo Duitse toeristen aan te trekken en de 'Elzas' te 'verduitsen'. Deze club zou de eerste zijn geweest die wandeltochten organiseerde en bewegwijzerde.*

De Franse wandelfederatie 'Fédération Française de Randonnée Pédestre' werd zowat zeventig jaar later boven de doopvont gehouden, in Zuid-Frankrijk. Het idee van een rood-witte bewegwijzering kwam van een oogheelkundige, omdat deze twee kleuren goed te zien zijn in alle omstandigheden.

De Belgische Grote Routepaden volgden tien jaar later, in 1959. In de jaren daarna werd een Europese federatie opgericht met zes stichtende leden, waaronder België. Vandaag zijn er meer dan veertig. Het nationaal comité van de Grote Routepaden was in Luik gevestigd. De regionalisering in de jaren '70 leidde tot de opsplitsing in een Franstalige en een Nederlandstalige vereniging.

De Europese Federatie tekende twaalf paden uit, waarvan er drie door België en twee door Wallonië lopen. Het GR E2 vertrekt uit Schotland en splitst dan op, naar Rotterdam of Oostende. Daarna komen deze twee tracés weer samen om de Ardennen, de Vogezen, de Jura en de Alpen te doorkruisen tot in Nice. Het E3-pad, het pad van Sint-Jacob, vertrekt in Compostella en leidt dan door heel Frankrijk. Het komt binnen in België via de Semois en loopt dan door het Woud van Anlier, om vanaf Martelange het Groothertogdom aan te doen en te eindigen aan de Zwarte Zee. Wel wordt in Europa niet overal rood en wit gebruikt voor de bewegwijzering. De club van de Vogezen en clubs in Duitsland hebben hun eigen bewegwijzering …"

60

DAT IS DE LEEFTIJD DIE DE VERENIGING VAN DE GROTE ROUTEPAD ZAL HEBBEN IN 2019. HET VERJAARDAGSFEEST VINDT PLAATS IN HET EERSTE WEEKEND VAN **MEI, OP 4 EN 5, OP HET DOMEIN VAN DE GROTTEN VAN HAN–SUR–LESSE**. OP HET PROGRAMMA: WANDELINGEN NATUURLIJK, MAAR OOK TENTOONSTELLINGEN, DE ATTRACTIES VAN HET DOMEIN … VOOR DE GELEGENHEID ZAL HET DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT EEN KATERN BEVATTEN OVER DE HISTORIEK VAN DE GROTE ROUTEPADEN.

Lichtbebakening in de jaren 50 (Frankrijk)

Foto's artikel WBT/ O. Legardien, J. Mahieu, FTLB/G. Bissot - P. Willems, Laëtis Reportage 2012, Chimay.com, SGR, FFRP, TCB Viroin

Marche, beeldschoon in de zomer

Voor een onvergetelijke nationale feestdag dit jaar moet u in Marche-en-Famenne zijn. Want op 21 en 22 juli tonen meer dan 60 levende standbeelden, beroeps uit heel Europa, er voor de tweede keer hun ongelooflijk talent. Dit evenement in Marche is nu een internationale referentie voor zijn artistieke kwaliteit. Het is bedoeld om alle publieksgroepen te ontroeren en meteen aan te zetten om alle schatten van de stad te ontdekken.

Kunst in beweging

Na een eerste experiment in 2017, dat hoge toppen scheerde met meer dan 30.000 bezoekers, komt er nu een nieuwe editie aan. Op het programma van dit tweede festival van levende beelden: verbazing, droom, betovering. Een honderdtal levende beelden zullen de pleinen en steegjes van de stad innemen. Het concept is uniek in Europa en werd speciaal voor Marche uitgewerkt.

Twee dagen lang zullen artiesten, die zich aansluiten bij de traditie van de straatkunsten, u vermaken en u meevoeren naar een poëtische wereld. Dat doen ze enkel met hun lichaam, hun kostuums en natuurlijk grime van hoge kwaliteit. Alleen of in groep, soms met klank of in een enscenering, loodsen de versteende kunstenaars klein en groot mee naar een fantastische wereld. De soms komische en dan weer verontrustende, soms aangrijpende, maar altijd verbazende personages staan verspreid over een parcours van enkele kilometers.

Het schouwspel is opgevat als een lange wandeling. U loopt rustig rond en kunt tegelijk de 'hoofdstad van de Famenne' bezoeken, die zo aantrekkelijk geworden is met haar pleintjes met bomen, haar fonteinen en haar sculpturen. Een brochure met alle beschrijvingen is af te halen bij de toeristische dienst (Maison du Tourisme).

Een route door de stad

Het hele schouwspel is gratis en toont u meteen alle hoekjes en kantjes van Marche. Het ontbreekt de stad niet aan mooie winkels, noch aan goede restaurants en evenmin aan een museum of opmerkelijk erfgoed.

De bezoekers krijgen een plattegrond en een uurschema, zodat ze geen enkele voorstelling moeten missen. Iedere kunstenaar geeft elke dag vier demonstraties van 40 minuten. Dat komt neer op 400 voorstellingen, of met andere woorden meer dan 250 uren show in twee dagen. En er is nog meer: een culinair dorp, een grimekasteel, een 'kids village', een "DJStatue experience", een magische draaimolen, body painting en nog zoveel meer verrassingen!

Een wedstrijd

De kijkers worden verzocht om te stemmen voor hun favoriete beelden. Dit jaar zal er een formulier zijn voor de keuze van de volwassenen en een tweede voor kinderen onder de 12. Er zullen in de hele stad urnen staan om uw deelnemingsformulieren in te steken. Op zondagavond worden twee winnaars bekroond tijdens de slotplechtigheid.

De andere kant van de medaille

Blik op de Ardennen had een gesprek met **Cédric Monnoye**, Directeur van de VZW C'est tout Com en organisator van het evenement.

Van waar komen al deze kunstenaars?

"Ze komen uit heel Europa: Wit-Rusland, Oekraïne, Nederland, Italië, Spanje, Portugal ...".

Waar slapen en eten ze?

"Om organisatorische redenen worden ze samengebracht op één locatie, zo kunnen ze makkelijker naar hun toegewezen standplaats worden gebracht. Het is ook aangenamer voor het menselijk avontuur, want ze ontmoeten elkaar maar zeer zelden en zeker met zoveel. Ze eten samen, praten samen, een

PROGRAMMA

Zaterdag 21 juli

14 tot 20 uur: route open
20 tot 22 uur: verzameling van de beelden en feestconcert (place aux Foires)
22.30 uur: vuurwerk van de nationale feestdag (place aux Foires)
22.30 tot 1 uur: feestconcert (place aux Foires)

Zondag 22 juli

11 tot 18 uur: route open
18 tot 20 uur: verzameling van de beelden en prijsuitreiking (place aux Foires)

Marche-en-Famenne – B1

beetje zoals bij gezelschappen. Ze worden dus gehuisvest in een school, waar ze ook de keukens en de eetzaal kunnen gebruiken."

Moeten ze veel oefenen en hoeveel tijd hebben ze nodig om hun lichaam te beschilderen?

"Schminken neemt twee tot drie uren in beslag. Hun kostuums kunnen tot 15 kilo wegen. Bovendien is het een zeer intensieve sportprestatie. Ze geven hun voorstelling vier keer per dag, in totaal meer dan drie uur dus. Dat is het maximum. We mogen ook niet vergeten om ze te gaan halen na 40 minuten, zodat ze naar hun rustplek kunnen. Daar eten ze wat en werken ze hun grime bij. Er schiet me trouwens een anekdote te binnen: het beeld van de 'vreemde barman' zal zich de eerste editie nog lang herinneren. De kunstenaar staat achterover gebogen, wat niet meteen een comfortabele positie is. Door de toestroom van bezoekers kon hij niet op tijd worden opgehaald na zijn voorstelling van 40 minuten. Nochtans heeft de vreemde barman zijn dienblad uit onvrede niet in de menigte gegooid. Nee, hij deed stoïcijns verder … nog eens veertig minuten lang. Als er iemand een koel drankje verdiende daarna!"

Is de logistiek belangrijk voor dergelijk evenement?

"Zeer zeker. Gelukkig kunnen we in Marche rekenen op dynamische verenigingen en de inzet van een hele reeks gemeentelijke diensten. We onthalen zowat 100 kunstenaars en begeleiders, maar dat betekent dat we 150 mensen nodig hebben voor de organisatie."

Is het sop de kool waard?

"Onze eerste ervaring was echt geweldig. We rekenden op 20.000 bezoekers, maar er waren er een pak meer. De toeschouwers ontdekten een mooi schouwspel, want de beelden interageerden met de voorbijgangers, maar ook de troeven van Marche als stad vielen in de smaak. Er waren toeristen uit België natuurlijk, maar ook uit Nederland, Frankrijk (Lyon, Rijsel, de Elzas), Engeland. Naast de artistieke kwaliteit, was er ook een stevige toeristische impact."

Zijn er nieuwigheden?

"Dit jaar vallen de data samen met onze nationale feestdag, het aanbod zal dus nog groter zijn, met onder meer een concert en vuurwerk, kinderspelen, … "

http://statuesenmarche.070.be

Foto's artikel Ville de Marche, C'est tout comme, FTLB/P. Willems

Feest met ons mee!

Festivals zijn altijd momenten van emoties, van lachen en vermaak. Liefhebber van muziek, van straatkunst of vertellingen? Er is voor elk wat wils. Het minste dat we kunnen zeggen, is dat het programma gevarieerd is en dat het een feestelijke lente en zomer wordt in Belgisch Luxemburg. Hieronder alvast enkele niet te missen data!

Mei
01>06: Festival Aralunaires (Aarlen)
12>13: Goose Fest Virton
19>20: Hamawé Roots Festival (Ethe)
26>27: Mai'li Mai'lo (Fourneau Saint-Michel)

Juli
01>30: Royal Juillet Musical (Saint-Hubert)
06>08: LuxairTours Baudet'Stival (Bertrix)
06>08: Vertelfestival (Chiny)
07>08: Indianenfestival (Recogne)
08: Les Tilleuleries (Nassogne)
21>22: Statues en Marche (Marche-en-Famenne)

Augustus
03>05: Gouvy Jazz & Blues Festival (Sterpigny)
09>11: Flammes (Bomal)
10>12: Gaume Jazz Festival (Rossignol)
18>19: Internationaal Straatkunstfestival (Chassepierre)
31/08>01/09: Ward'In Rock Festival (Wardin)

...en nog zoveel andere culturele, sportieve, gastronomische en natuurfeesten in onze agenda, op www.luxembourg-belge.be

BETAALD GEBIED

Le Quartier Latin,
een ervaring om te delen

Het kuurhotel-restaurant Quartier Latin is ideaal gelegen, midden in Marche-en-Famenne. Het hotelcomplex heeft vier sterren en werd ingericht in een beschermde jezuïetenkerk uit de achttiende eeuw. Zijn 70 comfortabele kamers hebben voor elk wat wils, voor een nacht of om er enkele dagen tussenuit te zijn.

Wij bieden het hele jaar door thema-arrangementen aan, die bestaan uit een of meer overnachtingen met naar keuze wellness of spaverzorging, een maaltijd in het restaurant van het hotel en/of activiteiten in de streek: een tochtje met een koets, roadtrips met een oldtimer, wandelingen of mountainbiketochten.

Quartier Latin biedt u een aantal keren per jaar, op welbepaalde data, all-in verblijven aan, rond vier thema's die altijd te maken hebben met de ontdekking van de Ardennen.

© Quartier Latin - F. Marinello

Quartier Latin
rue des Brasseurs, 2 B-6900 Marche-en-Famenne
+32 (0)84 32 17 13 - contact@quartier-latin.be
www.quartier-latin.be

Voor een geslaagde relaxpauze is de forfaitformule altijd een schot in de roos. Comfortabel logeren en partij trekken van de uitgekiende adviezen van toegewijde gastheren en -vrouwen, fijn. Kunnen koken aan hun zijde, nog beter. Maar de lokale producent van een originele plant bezoeken, dat is pas echt de kers op de taart. Nee, u droomt helemaal niet. Het kan met *Rêve Gourmand* in Baronville en *Safran de Haute Lesse* in Fays-Famenne. Geloof ons!

Van en voor dromers en fijnproevers

"Rêve" omdat de gastheer en -vrouw slapen (en dromen) en "Gourmand" omdat ze graag lekker eten! De naam kwam als vanzelf. De gasten kunnen kiezen voor het volledige pakket, met logies, eten en workshops. Ze krijgen een welkomstdrink bij aankomst. *"Het eerste contact is een belangrijk moment. Bij ons koken de mensen en eten dan samen wat ze hebben bereid. En wij zijn niet zuinig met kleine attenties: fles champagne, bloemen en bloemblaadjes op het bed voor jonggehuwden, een geschenk voor verjaardagen … Het is vooral erg belangrijk om aanwezig te zijn. Als mensen iets willen, willen ze het vaak onmiddellijk. De gasten weten ook graag wat er allemaal te doen is in de streek, wat ze niet mogen missen. Ze kunnen bij ons aanschuiven aan de gastentafel, maar sommigen gaan ook graag op ontdekking in de restaurants in de buurt. Dan reserveer ik voor hen. We raden ze de beste*

adresjes aan, van de brasserie tot het gastronomisch restaurant, tafels die we zelf al uittesten, om hun kwaliteit te toetsen. En er is keuze …".

Van lokaal naar exotisch

Monique Godefroid en **Francis Sevrin** doen er alles aan om in te gaan op aparte vragen. *"Zoals van vegetariërs. Ik pas me aan als er personen met een allergie zijn of die een bepaald product niet lusten. Mijn specialiteiten? Ik sta open voor alles, maar ik probeer toch altijd bij het streekeigen te blijven en bij handelaars uit de buurt te kopen. Tijdens het seizoen bereid ik groenten uit onze eigen tuin. Maar ik heb ook al Libanees en Italiaans gekookt. Er staat een gedetailleerd menu op onze website. We doen dit nu al twee en een half jaar met veel plezier. We praten en delen graag met onze gasten. Sommige sturen ons daarna foto's van gerechten die ze met groenten uit onze tuin bereidden. De omgeving van ons huis valt erg in de smaak, zeker onze twee terrassen. En onze producten, zoals de eieren van onze kippen. We zijn ook erg verwend met goede slagerijen en bakkerijen. Ons ontbijt is eigenlijk meer een brunch. De meeste gasten hebben nog geen honger 's middags."* De commentaren gaan dan ook steevast over het uitgebreide ontbijt van Monique, die haar gasten in de watten legt …

Fijne ontmoetingen

"Wij hebben hier echt fijne ontmoetingen. Het contact loopt altijd heel goed. En ook al hebben de mensen niet veel tijd, toch nemen ze tijd. Vaste uren hebben we niet echt. Wij wilden doelbewust

Dat concept bestaat ook in de provincie Luxemburg. We vertelden er u al over in het nummer 5 van Blik op de Ardennen (voorjaar 2014). Zoals bijvoorbeeld Gaussignac in Hatrival of Cook & Relax in Messancy.

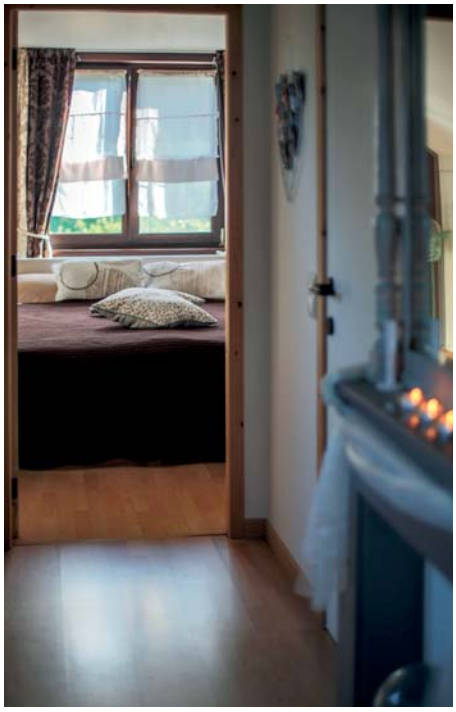

beschikbaar zijn om tijd door te brengen met onze gasten. De aankomst- en vertrekuren worden zelden nageleefd. We trekken ook lessen uit onze ervaring in andere B&B's."

2018 heeft nog een toemaatje in petto, een infraroodcabine in een privé-ruimte. *"We stellen gratis fietsen ter beschikking. De RAVeL-route van Houyet–Rochefort is niet ver. We zijn goed gelegen, dicht bij de Maas en bij steden als Dinant, Bouillon, Givet, Charleville… maar ook bij de kastelen van Veves en Freyr of sites zoals Han-sur-Lesse, La Malagne, Chevetogne… De E411 is amper 10 minuten ver. We stippelen ook wandeltochten uit. Een van onze zonen is ornitholoog en biedt natuurwandelingen in natuurreservaten aan. Op een wijnbeurs maakten we kennis met mevrouw Jourdain en kochten een van haar producten met saffraan."*

Rêve Gourmand
rue de Dinant, 232
B-5570 Baronville (Beauraing)
+32 (0)82 71 27 11
+32 (0)496 98 54 02
godefroid_monique@yahoo.fr
www.revegourmand.be

Het rode van

Vroeger was Valérie Jourdain medisch afgevaardigde, maar ze veranderde het geweer van schouder en volgt een opleiding tot secretaresse. Intussen zette ze **Safran de Haute Lesse** op, met de teelt en de verwerking tot kruiden, de verkoop in stampers en afgeleide producten, en natuurlijk het bezoek aan de saffraankwekerij het hele jaar door, na afspraak.

Een hoge toegevoegde waarde

Waarom saffraan? *"Ik wou iets anders dan anders doen. Ik was altijd al gek op tuinieren, op planten en bloemen. En op werken in de buitenlucht. Omdat ik over grond beschikte, wou ik iets gaan telen dat ik interessant vond. Ik dacht aan een tuinderij, maar het hele jaar door spitten en*

goud de Boven-Lesse

graven is toch een hele klus. Ik zocht ook een product met een hoge toegevoegde waarde. En toen zag ik een reportage over saffraan in Frankrijk, waar er in elk departement een saffraankwekerij is, ook in het noorden. Ik veronderstelde dus dat het rode goud ook hier goed zou gedijen. Er was trouwens al de Gaumese saffraan en de saffraan van Cotchia in Wasseiges, de grootste Belgische saffraankwekerij. Ik heb ze bezocht en volgde er twee stages."*

Ups en downs

De saffraan van de Boven-Lesse is aan zijn vijfde oogst toe, met goede en minder goede jaren, naargelang de weersomstandigheden. *"In 2017 begon de oogst al vroeg, de kwaliteit was uitzonderlijk, maar de hoeveelheden waren geringer. Het is zwaar, maar afwisselend werk het hele jaar door, behalve in januari en februari wanneer je er gewoon goed moet op toezien dat de roofdieren, veldmuizen en hazen, de bollen en de bladeren niet komen oppeuzelen, …".*

De garage van de gezinswoning is nu atelier geworden en een winkel die open is na afspraak. *"Wij verkopen echte saffraan in gedateerde stampers en de afgeleide producten: confituur, mosterd, azijn … die ik zelf maak met onbehandeld biologisch fruit, zoals kleine rode vruchten, frambozen, aalbessen … die ik kweek. En met fruit van vrienden die me hun productieoverschot geven."*

Saffraan en toerisme

Aan de saffraan van de Boven-Lesse is ook een toeristisch luik verbonden. *"Ik organiseer op afspraak bezoeken aan de saffraankwekerij. Ik leg uit waar we staan in het kweekproces, naargelang het seizoen. Ik toon een powerpoint over de geschiedenis van saffraan, zijn legendes, zijn eigenschappen … De mensen willen er alles over weten. Op het veld vuren ze voortdurend vragen af. Ik stel vast dat saffraan nog altijd erg onbekend is. Velen kennen enkel de kleine dosissen van de winkel, meestal poeder met heel veel behalve saffraan …".*

Le safran de Haute Lesse

Fays-Famenne, 140C
B-6920 Sohier-Wellin
+32 (0)84 377 509
+32 (0)473 42 66 59
valerie@jourdain.be
www.safrandehautelesse.be

** Wie meer wil weten over de Gaumese saffraan, kan het betreffend artikel lezen in Blik op de Ardennen nr. 10 (zomer 2015).*

Saffraan doet goed

In de keuken is saffraan een smaakversterker. Naast zijn zachte aroma past de specerij ook harmonieus bij en opwaardeert de smaken in paëlla's, tajines… Goed gedoseerd sublimeert hij confituur en geeft de indruk van in het fruit te bijten. Saffraan is goed voor de gezondheid en bulkt van de antioxidanten. De specerij helpt ook tegen angsten. Naar verluidt zorgt saffraan voor een goed humeur, maakt mensen vrolijk en verzorgt seizoengebonden weemoed en dipjes. Volgens bepaalde legendes is het ook lustopwekkend, doet het goed verteren en verzorgt het pijnlijk tandvlees bij kinderen die tandjes krijgen …

Saffraan en restauranthouders

Een aantal hoteliers-restaurateurs gebruiken al de saffraanproducten van Valérie Jourdain in hun keuken: La Papillotte in Wellin, Lemonnier in Lavaux-Sainte-Anne, La Gloriette in Marche-en-Famenne, L'Authentique in Han-sur-Lesse… *"Er zijn nog mogelijkheden"*, voegt Valérie Jourdain toe, *"het is kwestie van op prospectie te gaan".*

De Ardense overtreft de Iraanse

Volgens Valérie Jourdain *"is de Ardense saffraan beter dan de Iraanse. De Franse en Belgische saffraan zijn van eerste categorie, de beste ter wereld, ver voor de Iraanse en deze van rond de Middellandse Zee, waarvan de stampers kleiner en droog aan de buitenkant zijn. Een grote Franse sterrenchef proefde blind een aantal saffraansoorten en verkoos deze uit onze contreien. Er is nog veel werk aan de winkel om onze saffraan beter bekend te maken, want het was lange tijd enkel een zaak van kenners."*

Foto's artikel Rêve Gourmand, V. Jourdain, FTLB/P. Willems

Hérou

DE ARDENNEN **ANDERS** / Tekst: Roelian Oorschot

OP DE ROTS

Sluit je ogen en beeld je in: jij, als een echte “pro” in een ingewikkelde spidermanhouding naar boven bewegend, met een rammelende klimgordel, hangend aan een mooi gekleurd touw. En eenmaal boven, met een prachtig uitzicht over de groene Ardennen en de rivier de Ourthe slaak je een oerkreet van succes: YOHOOO!!! Nee? Je hebt hoogtevrees? Veel te moeilijk? Dat is meer een “mission impossible” voor Tom Cruise? In Belgisch Luxemburg kan er volop worden geklommen. Dat deze sport voor iedereen toegankelijk is, op elk niveau, dat gaan we eens haarfijn uitleggen! Lees je even mee?

Rotsen van Renissart (Hotton)

Klimmen in de Ardennen

België telt 19 grote klimgebieden, allemaal in Wallonië gelegen. Op deze natuurlijke klimsites met echte rotsen en de oorspronkelijke vegetatie is niets kunstmatig aangelegd of uitgehakt. De drie bekendste en grootste gebieden liggen in de provincie Namen, vlakbij de rivier de Maas. Het zijn **Freyr**, met een wand tot wel 450 meter hoogte, **Beez** en **Dave**. In onze provincie Luxemburg zijn er drie grotere klimgebieden die allen aan de rivier de Ourthe liggen: we hebben het hier over **Hotton**, **Bohon** en **Bomal**.

Natura 2000

Een groot deel van de rotsen in België ligt op privéterrein en is daardoor niet vrij toegankelijk. Daarnaast zijn veel rotsen gelegen in gebieden die aangewezen zijn als natuurgebied (Natura 2000 of natuurreservaat).

De klimgebieden waar klimmers toegang hebben, zijn eigendom van of worden gepacht door de twee Belgische klimfederaties, de Vlaamse Klim- en Bergsport Federatie (KBF) en de Waalse Club Alpin Belge (CAB). Zij willen zoveel mogelijk klimmers van het klimmen laten genieten, maar op een gecontroleerde manier. Het onderhoud van de gebieden is een kostbare zaak. Alleen de eigen leden of leden van buitenlandse clubs, zoals die van de Nederlandse Klim- en Bergsport Vereniging (NKBV), die met een klimjaarkaart een bijdrage leveren aan het onderhoud, worden toegelaten.

Buiten de klimgebieden die door de CAB en KBF beheerd worden, zijn er in België tientallen kleinere klimgebieden die beheerd worden door andere clubs zoals de UBS (Union Belge de Spéléologie) of de Natuurvrienden. Om toegang te krijgen tot deze gebieden moet er contact met de eigenaar worden opgenomen. Een voorbeeld van zo’n gebied in Belgisch Luxemburg is “**Le Hérou**”, één van de mooiste rotswanden van de provincie, gelegen aan de Ourthe in de buurt van het dorpje Nadrin.

Hotton, Bohon en Bomal

Hotton is een dorpje aan de rivier de Ourthe, strategisch gelegen tussen La Roche-en-Ardenne en Durbuy en tussen Marche-en-Famenne en Barvaux. In Hotton vinden we de beroemde Grotten van Hotton. Dit plaatsje is als klimgebied bij veel klimmers bekend onder de naam "**les Rochers de Renissart**". Rij je vanuit La Roche richting Hotton, dan zie je aan je rechterhand de rotsen liggen. Er zijn grote rotsplaten bij van 75 meter hoog en een aantal lagere wanden. In totaal tellen de rotsen 40 klimroutes. Het is mogelijk om via een wandelpaadje, dat tegenover de parkeerplaats van de Rue Haute begint, naar de rotsen te wandelen en naar eventuele klimmers te kijken. Ga echter nooit vlakbij de rotswand staan, en laat uw kinderen er ook nooit onder spelen, want het is altijd mogelijk dat er steentjes naar beneden vallen. Daarom dragen de meeste klimmers ook een helm.

Roche aux Corneilles (Bomal)

De klimgebiedjes van **Bomal (la Roche aux Corneilles)** en **Bohon (la Roche aux Corbeaux)** zijn een stuk kleiner. De rotsen zijn 25 à 35 meter hoog en hebben over het algemeen een veel hogere moeilijkheidsgraad dan die van Hotton. De rotsen liggen op prachtige plekjes aan de Ourthe en het is zeker de moeite waard om er eens te gaan kijken.

Onze eigen pro's

In Belgisch Luxemburg zijn een aantal hele goede klimmers. Onder hen zelfs één van de beste klimmers van België: **Stéphane Hanssens**. In "Blik op de Ardennen" n°10 is er een volledig artikel aan hem gewijd en hij is ook regelmatig te vinden in uitzendingen van TVlux, de lokale televisiezender. Maar er zijn er meer van zijn kaliber. Op het moment van het schrijven van dit artikel was Olivier Zintz in de Verenigde Staten een Big Wall aan het beklimmen (Een Big Wall is een klimwand van meerdere honderden meters hoogte. De beklimming duurt meerdere dagen en de klimmer moet dus overnachten terwijl hij aan de wand hangt).

Olivier Zintz is afkomstig uit de gemeente Tenneville, uit het dorpje Belle Vue. "*Vanaf het eerste moment dat ik begonnen ben met klimmen op de zonovergoten rotsen van Renissarts in Hotton, met het geluid van kabbelend water, tot mijn mooiste prestaties op de overhangende wanden van Freyr... Van*

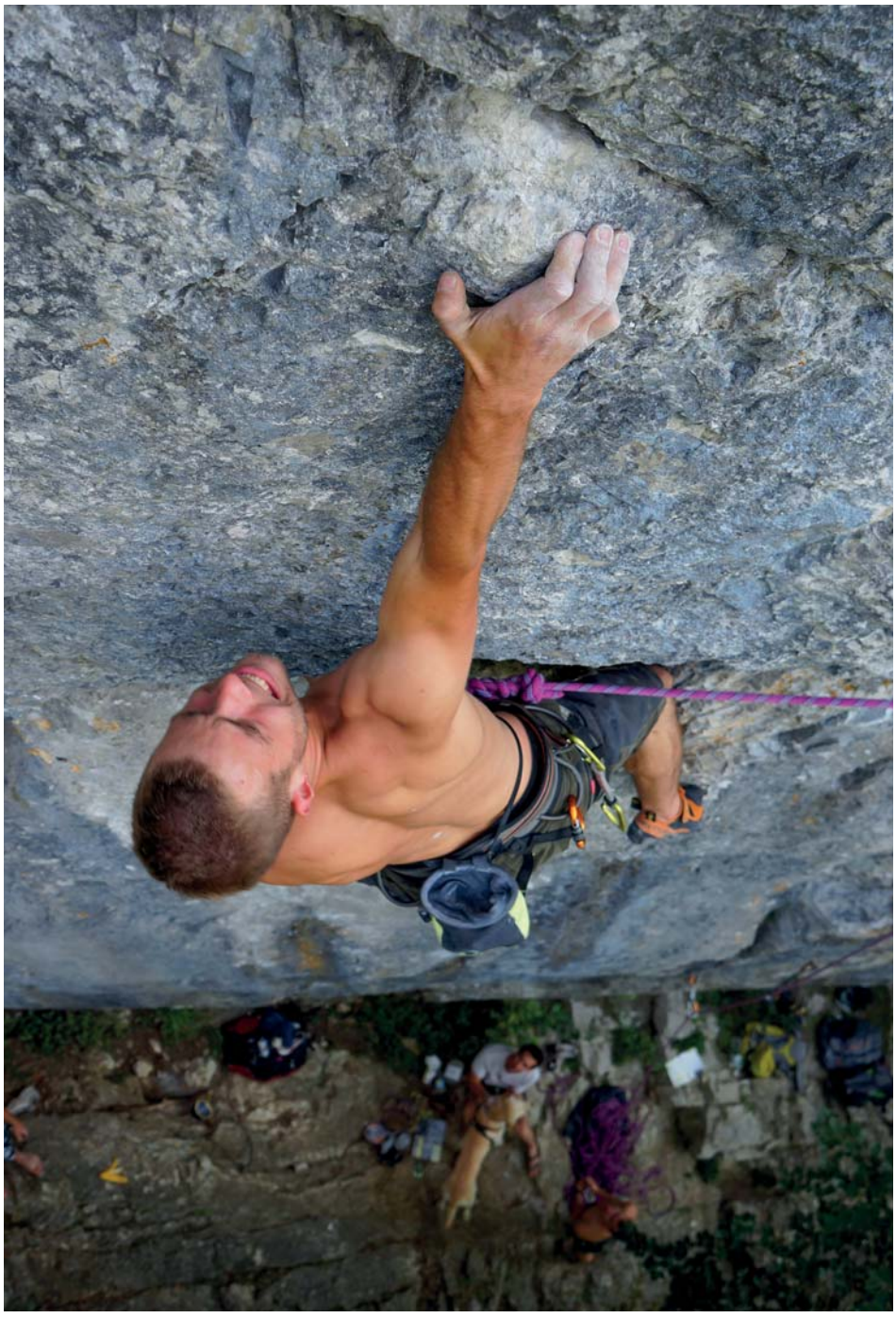

het klimmen op onze Ardense rotsmassieven heb ik altijd ontzettend genoten! Wie rust en kalmte zoekt, vindt zijn geluk op de talrijke massieven aan de oevers van de Ourthe. En wie gaat voor gezelligheid zal meer op zijn plaats zijn op de drukbezochte massieven zoals Freyr of Beez. En wat is er leuker dan een hele dag met vrienden op de rotsen klimmen beëindigen met een goed pak Belgische friet? Dat staat voor mij ook voor klimmen in de Ardennen!"

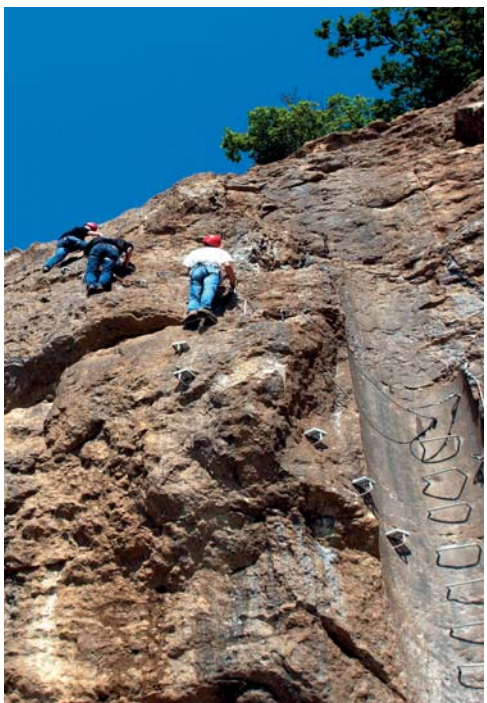
Waar een wil is, is een weg

Wie graag het buiten klimmen op de rotsen eens zelf wil ervaren moet dus lid zijn van een alpenclub of bergsportvereniging, eigen klimmateriaal hebben, zoals een klimgordel, speciale schoentjes, touw, musketonhaken en zekermateriaal, zodat de medeklimmer veilig naar boven en naar beneden kan. En daarnaast moet men natuurlijk de zekertechnieken goed onder de knie hebben en het liefste ook wel wat klimervaring....

Oh dan kan ik het dus wel vergeten, denk je? Nee, hoor! Voor iedereen die nog nooit heeft geklommen en geen eigen materiaal heeft, zijn er diverse buitensportorganisaties in Belgisch Luxemburg die de activiteit aanbieden voor beginners. Vaak in combinatie met abseilen, ook wel "rappellen" genoemd: het van boven naar beneden langs de rots afdalen via een touw.

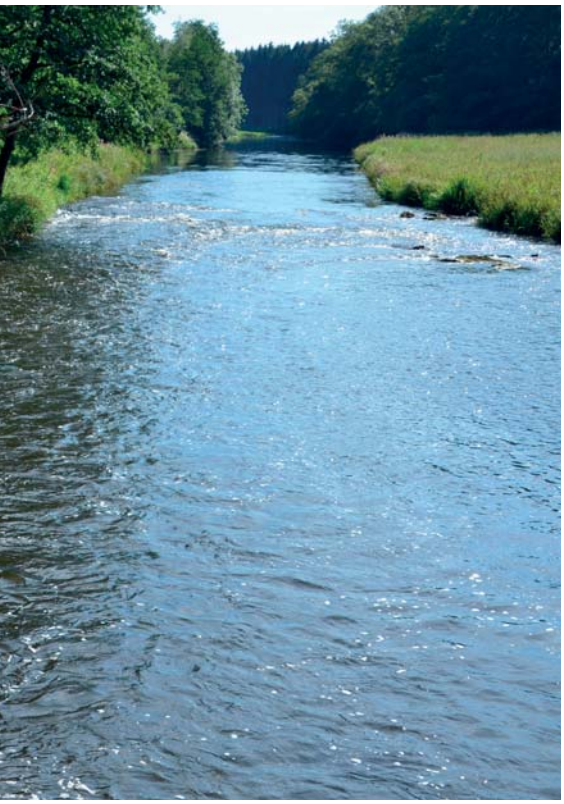

Een ijzeren weg

Een andere manier om als minder ervaren persoon op de rotsen te kunnen klimmen is mogelijk, dankzij de **Via ferrata**. Deze term komt oorspronkelijk uit de Italiaanse Dolomieten en deze manier van klimmen is verder ontwikkeld tijdens de Eerste Wereldoorlog. Militaire troepen moesten zichzelf en hun materiaal snel en veilig door de bergen kunnen verplaatsen en daarom bouwden ze deze "ijzeren wegen". Een Via ferrata is een met staalkabels uitgezet parcours langs een rotswand. Deze staalkabel is op regelmatige afstand aan de rots bevestigd door middel van haken en is in eerste instantie bedoeld als beveiliging van de gebruiker. Daarnaast gebruikt men de kabel vaak om zich in evenwicht te houden of zichzelf eraan op te trekken. Behalve de staalkabel treft men op een Via ferrata ook andere hulpmiddelen aan, zoals steunen voor handen en voeten of (hang-)bruggen. In het Duits spreekt men van een Klettersteig.

Geert Stessens

Sensationeel

Geert Stessens is een zeer ervaren buitensportinstructeur die al meer dan 15 jaar werkzaam is in de Ardennen. We vroegen hem naar de reacties van deelnemers tijdens het beklimmen van een Via ferrata.

"*Het leuke van een Via ferrata is dat het klimmen voor heel veel mensen toegankelijk wordt. Jong, oud, groot, klein, licht, zwaar,... iedereen komt uiteindelijk boven. De een misschien wat sneller of via een moeilijker weg dan de ander en soms met de nodige hulp, maar boven komen ze. Vanaf 5 à 6 jaar kunnen kinderen ook prima deelnemen, al hangt dit een beetje af van hoeveel een kind durft en van zijn of haar fysieke capaciteiten. Maar met wat hulp en geduld kom je ver. Als instructeur moet je mensen helpen die zich soms in een benarde situatie bevinden of bang zijn. Ze moeten je vertrouwen en dat schept een band. Eenmaal boven zijn ze dankbaar en opgelucht. De meeste mensen zijn onder de indruk van het uitzicht dat ze onderweg naar boven en op de top krijgen voorgeschoteld. Het panorama van Ardense landschappen: de bossen, de velden en de rivier... ook ik kan daar elke keer opnieuw weer van genieten!*"

En als het regent?

Klimmen is een fantastische buitensport, maar als het regent dan wordt het gelijk een stuk lastiger. De rotsen zijn dan glad en glibberig en het is ook beter voor de touwen, gordels en klimschoenen dat ze niet nat worden.

Gelukkig kun je tegenwoordig als klimmer uitwijken naar indoor klimhallen of klimzalen. In de provincie Luxemburg is er één grote klimhal: "**l'Escale**" in Arlon. Een hal van 16 meter hoog met ook een gedeelte om te boulderen: hierbij klim je laag bij de grond zonder vast te zitten aan een touw. Voor de veiligheid ligt er een dikke valmat onder de muur. Daarnaast zijn er op diverse plaatsen in Belgisch Luxemburg uitgebreide klimmuren in gymzalen of sporthallen gebouwd, zoals in Marche-en-Famenne (Le Mousqueton, in de school St Roch), in Bastogne (Hard'N Rock in het Centre Sportif) en in Bertrix (in het Centre Sportif). Heb je nog nooit geklommen, dan kun je meestal in een klimhal een beginnerscursus volgen. Zo leer je de eerste belangrijke klimtechnieken, maar vooral ook hoe je je klimpartner kunt zekeren. Goed zekeren is het allerbelangrijkste. Zo worden vervelende ongelukken voorkomen!

Ben je enthousiast geworden na het lezen van dit artikel?

Kijk op **www.luxembourg-belge.be** voor alle mogelijkheden!

Foto's artikel FTLB/A. Segers - L. Aprosio - P. Willems, Unsplash/C. Kirby - F. Kivik - Rachel, Stessens

DE ARDENNEN **ZONDER GRENZEN** / Tekst: Pascale Ghislain

Verstrooiing in de tijd van de

kasteelheren

DE WEDSTRIJDJES

Te winnen:
5 x 1 toegangstickets voor het Middeleeuws weekend in La Roche-en-Ardenne (04>05/08)
5 x 1 toegangstickets voor het middeleeuws feest in Bouillon (11>12/08)

Deelnemen van 12/05 tot 01/06/2018
http://bit.ly/Ardennen18

Over de opvoeding van de ridder

"Na zeven maanden, toen de tijd gekomen was om hem van de vrouwen weg te nemen, vertrouwde Rual Tristan toe aan een wijze meester ... Deze leerde hem om te gaan met de lans, het zwaard, het schild en de boog ... om een afkeer te hebben van de leugen en verraad ... verschillende manieren om te zingen, harp te spelen en de kunst van de jagermeester."

Tristan en Isolde, XII^de^ eeuw

DE WEDSTRIJDJES

Te winnen:
5 x 2 toegangen tot het Famenne & Art Museum (Marche-en-Famenne)
3 x 1 boek "Instantanés inédits marchois"

Deelnemen van 23/06 tot 13/07/2018
http://bit.ly/Ardennen18

Waarden en erfgoed van de middeleeuwse Ardennen

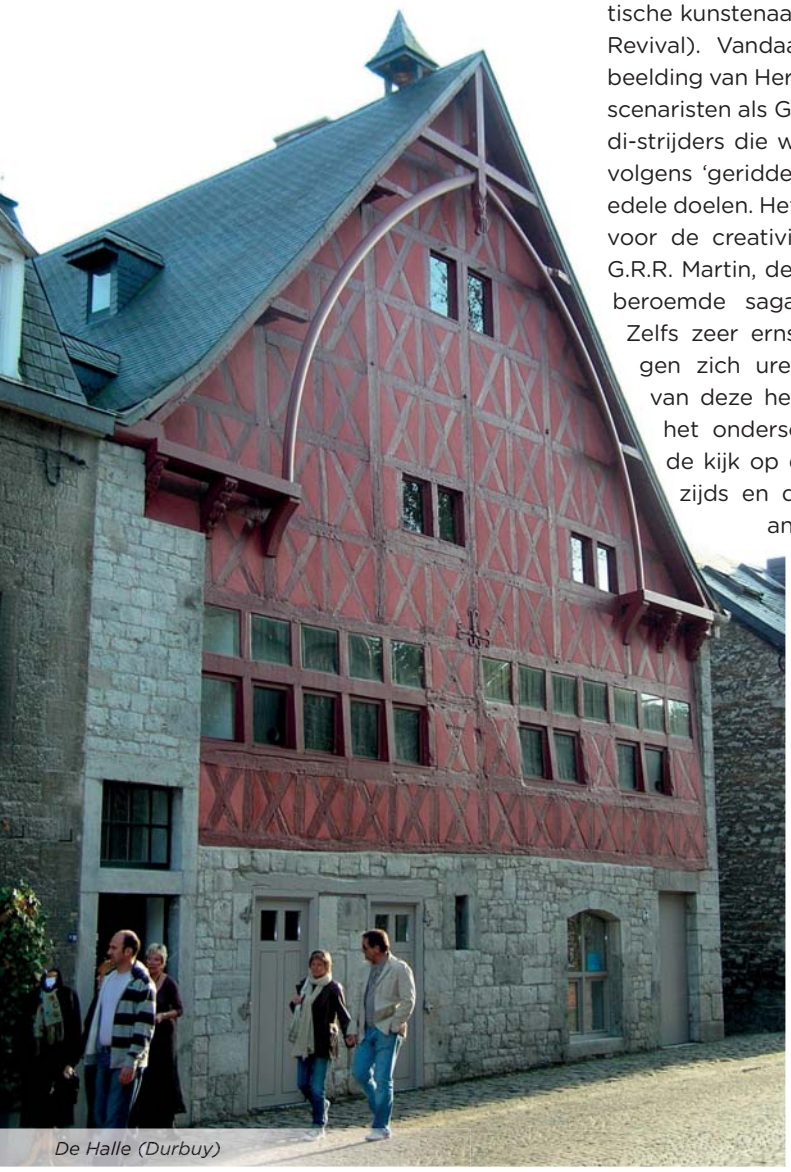
De middeleeuwse mens liet ons ridderlijke waarden, hoofse genoegens en een heel materieel en immaterieel erfgoed na. Tal van romaanse en gotische kerken en kapellen, kastelen, omwallingen en donjons, abdijen, begraafplaatsen en oude wegen getuigen van dit deel van onze geschiedenis. Er werd lange tijd op neergekeken, toen de belangstelling voor de Grieks-Romeinse oudheid hoogtij vierde en alle energie opslorpte van de renaissancistische humanisten en intelligentsia. Maar de middeleeuwen werden meer dan in ere hersteld door de romantische kunstenaars (de neostijlen, Gothic Revival). Vandaag voeden ze de verbeelding van Heroic Fantasy schrijvers of scenaristen als Georges Lucas en zijn Jedi-strijders die worden opgeleid en vervolgens 'geridderd' om te vechten voor edele doelen. Het tijdperk biedt ruim stof voor de creativiteit van de Amerikaan G.R.R. Martin, de man achter de wereldberoemde saga "Game of Thrones". Zelfs zeer ernstige universiteiten buigen zich urenlang over de analyse van deze hedendaagse werken, om het onderscheid te maken tussen de kijk op de middeleeuwen enerzijds en de historische waarheid anderzijds.

Maquette van het Famenne and Art Museum

Archeologie en geschiedenis, nauw verweven

De opleving van de middeleeuwse geschiedschrijving en recente archeologische studies (archieven van de bodem en de bebouwing) stellen de opvatting in vraag van een donkere tijd (Dark Age), van eeuwen van enkel geweld en ellende. De onderzoekers tonen vandaag aan dat de middeleeuwen rijk en vernieuwend waren. Ze vinden de stad opnieuw uit

De Halle (Durbuy)

Hoogoven van Marsolle (Mirwart)

(zie de overblijfselen van de stadsomwallingen in Durbuy, Bastenaken, Marche, Neufchâteau, Lomprez, en van haar typische infrastructuren zoals de schepenhal van Durbuy of de openbare fontein van Hoei).

De middeleeuwen zetten de antieke erfenis voort (bas-reliëfs en smeedwerk), geven de aanzet tot een boswetgeving en mijnwetgeving, structureren de ruimtes in onze steden en dorpen die tot op vandaag omzeggens onaangetast bleven. Het hedendaagse perceel komt recht uit de middeleeuwen. Het is ook in die tijd dat de arbeidswereld vorm krijgt, met wijken voor elke ambachtelijke activiteit: koperbewerking, mandenvlechterij, pottenbakkerij, eet-en drinkberoepen (zie de maquette van het Museum van de Famenne in Marche). De middeleeuwen ontwerpen de gecodificeerde transcriptie van de muziek. Ze richten de speculatieve landbouw in, verbeteren de metaalnijverheid (zie de hoogoven van Marsolle in Mirwart), doen het verkeer op het water vooruitgaan. Dat hebben we allemaal geleerd naarmate de vorderingen in het zorgvuldig onderzoek van specialisten met interesse voor alle materiële sporen, tot het kleinste botje, visgraatje, graantje, stuifmeelkorreltje, scherfje van vaatwerk, stukje ijzer ... Allemaal elementen van een grote puzzel die ons een werkelijkheid doet zien die vaak de fictie overtreft!

Sociale onderscheidingstekens

Laten we bij het begin beginnen. De middeleeuwen zijn een zeer lange periode, gespreid over duizend jaar, van de vijfde tot de vijftiende eeuw. Ze beginnen bij de Frankische koning Clovis en zijn Merovingische afstammelingen. De vroege middeleeuwen vormen een eerste geheel, met de Merovingers (met Clovis), de Karolingers (vanaf Pepijn de Korte) en de opkomst van het feodaal systeem. Het is in deze eerste middeleeuwen dat het christendom opgang maakt. Overal verrijzen abdijen en kerken. Deze Merovingische maatschappij is sterk gehiërarchiseerd. Ze is vooral bekend door haar begraafplaatsen. Het is dus de rijkdom van het grafmeubilair, de ligging en de herwaardering van het graf die de leden van de Frankische aristocratie doen herkennen, deze die een grote rol zal spelen in de kerstening van de steden en het platteland.

Thibault Cassart, conservator van het Museum van de Famenne toont ons een mooi sieraad dat in Wellin werd opgegraven: *"Dit paar oorbellen doorstond vijftien eeuwen, zonder aan glans in te boeten. Het bestaat uit goud en granaat (een siersteen die waarschijnlijk uit India werd ingevoerd) en behoorde allicht toe aan een vrouw uit de hogere kringen. Wellin is een Merovingisch domein, eigendom van de koninklijke familie van de Pepiniden die het in 747 zullen overdragen aan de abdij van Stavelot-Malmédy. Het museum bewaart ook een element van de Saint-Martinkerk van Waha die in 1799 werd vernield, maar al tussen de zevende en de achtste eeuw werd gesticht."*

www.famenneartmuseum.be

Nobel tijdverdrijf

In het licht van deze nieuwe gegevens zoomen we in op het vermaak dat voorbehouden was voor de oorlogsadel: steekspelen en toernooien, schaakspelen en triktrak, drijfjacht, de jacht met roofvogels of met pijl en boog, banketten ...

De oorlogssporten: toernooien en steekspelen

Het toernooi is een nabootsing van de oorlog. Het geeft de edelen de mogelijkheid om in vorm te blijven, om waardevolle prijzen te winnen, om hun bravoure en hun technische en tactische kwaliteiten ten toon te spreiden. Twee kampen, vaak gegroepeerd per natie, nemen het een dag lang tegen elkaar op, onder het vaandel van een grote heer. Het doel van het spel is de tegenstrevers gevangennemen en zich hun paard en uitrusting toe-eigenen, om dan losgeld te eisen. Na betaling is de overwonnene weer vrij en kan hij opnieuw gaan vechten. .

Na het toernooi volgen de steekspelen of wapenspelen die rond individuele krachttoeren draaien. In steekspelen meten twee ridders van dezelfde categorie zich met elkaar. De wapens zijn minder dodelijk. Zo hebben de lansen bolvormige punten. De harnassen worden steviger, zodat een schild niet meer zo nodig is. Het zijn nu de dames die de prijs uitreiken aan de zegevierende ridder.

Tijdens de middeleeuwse feesten

Géry Gobin als voetsoldaat

Vandaag organiseren re-enactors, in de schaduw van middeleeuwse vestingen, de gevechten en steekspelen van toen. Wij ontmoetten een lid van de “Dragons d’Argent”, een vereniging die de bewapening en de gevechtstechnieken van de bourgondische infanterie nabootst. We zijn in de vijftiende eeuw, de tijd van het volledige harnas. De strijder kan zich van top tot teen bedekken.

Bibliothecaris **Géry Gobin** is bezeten van geschiedenis en is voetsoldaat in dit leger dat aangevoerd werd door Jan zonder Vrees of Karel de Stoute. Hij oefent minstens een keer per week en twee keer in het mooie seizoen. Hij stelt ons meteen gerust: “*Ongelukken komen zelden voor. Wij oefenen ons in schermershoudingen of in de tactiek om slagen op te vangen en geen pijn te doen. We leven strenge veiligheidsregels na. De wapens zijn ‘hoffelijk’, ontworpen om niet te verwonden: zwaarden met ronde punten en platte lemmeten, een speer die eindigt op een bolletje, pijlen met een rubber dop … We beginnen met pieken en lansen. Daarna gebruiken we alsmaar kortere lemmeten om vooraan te vechten. Je moet leren vechten met een volledig, soepel en licht harnas dat 20 tot 25 kilo weegt. Onze harnassen zijn van het ‘Milanese’ type. De hertogen van Bourgondië hadden de Italiaanse harnasmakers, die toen de internationale markt van de harnassen monopoliseerden, uitgenodigd om zich in Brussel of Brugge te vestigen. Ook toen waren wapensmeden of wapenslagers zeer gegeerde ambachtslieden, omdat zij de smeedtechnieken (gehard staal) beheersten en een grote kennis van anatomie hadden. Een volledig harnas is duur, vooral als het vervaardigd werd met de middelen van toen. Daarom lenen we onze nieuwe leden een helm en handschoenen uit, tot ze zeker weten dat ze bij de groep willen blijven. Het is een boeiende hobby, maar wel tijdrovend. Buiten vechten leren we ook onze harnassen weer opzetten, de klinknagels of leren riemen vervangen.*“

Gaston Phoebus, 14de eeuw

De jacht

De edele beoefening van de jacht met roofvogels, de boogjacht of de drijfjacht (parforce) … het is een favoriet tijdverdrijf, maar het kost wel wat. De drijfjacht wordt te paard beoefend, met een meute honden die het hele jaar door moet onderhouden worden door jachtmeesters. De jacht met roofvogels wordt in het voorjaar beoefend. De vooraf getrainde roofvogels vangen knaagdieren en vederwild. De techniek wordt verfijnd met het lokaas en de kap die kruisvaarders meebrachten uit het Oosten. De valken africhten, duurt lang en is best moeilijk. Daarom staat hun prijs gelijk met het metselaars- loon voor tachtig dagen werk. Ook dames mogen meedoen aan deze jacht.

De studies van beenderen (archeozoölogie) op de sites van de kastelen van Namen en La Roche-en-Ardenne geven een overzicht van het vlees dat de heren vanaf de elfde tot de dertiende eeuw aten. De voorrechten die de edelen in het woud genieten, doen een hele verscheidenheid aan wild op hun tafel belanden, zoals reiger, auerhoen, ree, hert, everzwijn en zelfs bruine beer. In La Roche staat vooral 'edel' wild op het menu, hert, ree, everzwijn.

Op beide kasteeldomeinen worden varkens gekweekt, het vlees dat het meest gegeten wordt. Dat is nog meer het geval in het Ardense kasteel. De nabijheid van het woud zou dit grotere aandeel kunnen verklaren. Het varken werd inderdaad naar weiden voor eikelvarkens in de omgevende bossen gebracht. Het was een bijkomend teken van een hoge sociale status als de dieren jong gedood werden voor een malser en kwalitatiever vlees. Biggetjes van minder dan een jaar oud worden op grote schaal verorberd.

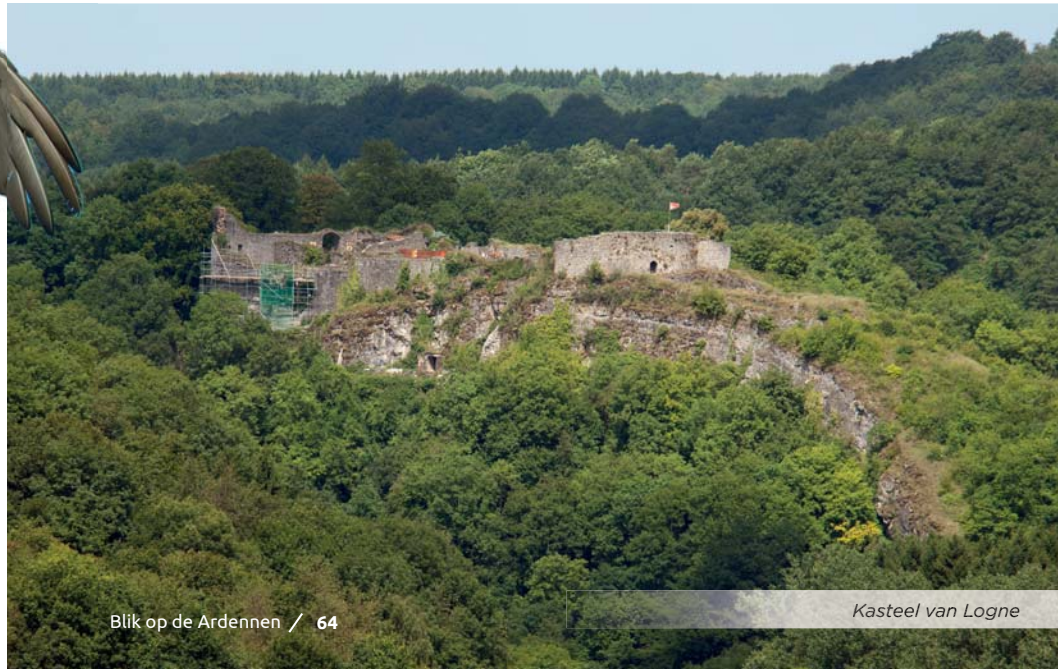
In Namen werd blijkbaar meer zeevis gegeten dan in La Roche: haring, kabeljauw, schelvis, wijting. Verse zeevis is bestemd voor heren van hogere rang. Wel wordt in La Roche vanaf de negende eeuw haring gegeten, gedroogd, gerookt of gepekeld. De Kerk schreef voor dat er minstens een dag op drie vis op tafel moest komen.

Aan tafel

Er zijn heel veel bronnen die een idee geven van de keuken en de tafelkunst in de middeleeuwen: rekeningboeken, meubelinventarissen, … Rond de dertiende, veertiende eeuw verschijnen er ook kookboeken, maar dan enkel voor de maaltijden die aan de machtigste disgenoten werden geserveerd (koning, prins, prelaat).

In het Archeologisch Museum van Vieuxville (vesting van Logne) staat een gedekte middeleeuwse tafel met

Kasteel van Logne

De tafel in de 15de eeuw

De bisschoppen in de Engelse versie van het schaakspel (Harry Potter op de Toverschool)

vaatwerk van de veertiende tot de zestiende eeuw. Zo krijgen we een goed beeld van de bereiding, de opmaak en de consumptie van gerechten tegen het einde van de middeleeuwen. Deze gegevens zijn te danken aan de uitzonderlijke ontdekkingen bij opgravingen in de put van het kasteel. Daar werd een grote hoeveelheid houten vaatwerk blootgelegd, terwijl dit materiaal zelden bewaard blijft omdat het zo vergankelijk is. De gebruiksvoorwerpen lijken erop te wijzen dat hier een maaltijd werd geserveerd voor een garnizoen van huurlingen die het kasteel bezetten: talloze nappen voor pappen, soepen of andere stoverijen, zandstenen of tinnen bekers voor bier of wijn.

Archeoloog en conservator **Benoît Wéry** beschrijft enkele uitgestalde stukken: *"In de schoorsteen hing een kookpot aan een haardhaal, een pot van gehamerd (of gedreven) koper, en stond er een gietijzeren kookketel op een driepoot … Al deze keukenbenodigdheden geven ons een goed idee van de kookwijzen: koken, langzaam garen, smoren, frituren zelfs. Messen en een waterkan om de vingers te spoelen en de afwezigheid van vorken vertellen ons hoe de mensen toen aten. Er waren ook geen platte borden, maar er werd gegeten op houten snijplanken of soms op een stuk oudbakken brood. Dat leren we uit de literatuur of uit voorstellingen van toen."*

De tafel die we vandaag kennen, bestond niet. Er werd een houten plank op schragen gelegd, met daarover een tafelkleed. Op aristocratische festijnen werd graag uitgepakt met heel gevarieerde en zeldzame gerechten, om zo rijkdom te etaleren. Er zijn meestal drie tot vijf gangen. Eerst werden gekruide salades opgediend of vers fruit om de eetlust op te wekken. Dan volgden de soepen en gekookte gerechten en vervolgens gebraden eetwaren. Het tussengerecht, een hoogtepunt van het hele festijn, was een pastei. Daarbij werd aan zoete en hartige hapjes geknabbeld. De maaltijd werd dan even onderbroken voor een streepje vermaak. De minnestrelen zongen ballades, de jongleur toonde zijn kunsten, narren en poppen verstrooiden de gasten (zeker bekijken in Logne: mondharpen, schalmeien en een duivelskop die als een narrenstok kan gezien worden). Dan was het tijd voor het 'dessert' (van het Franse desservir = de tafel afruimen), het gerecht na de grote gerechten, het nagerecht dus. Dit bestond uit kaas en gekonfijt fruit, met wijn.

Denk- en kansspelen

De middeleeuwers speelden met knikkers, dobbelstenen, triktrakpionnen, … Maar wat het kasteel van de 'lagere' klassen onderscheidt, is het schaakspel. Dit spel voerde een prins en zijn leger op die op een vierkant veld moesten strijden. Het zou ontstaan zijn in India en daarna ingevoerd zijn in het Perzisch rijk. Het woord schaak zou trouwens afkomstig zijn van het Perzische woord voor koning, "shah". De Indiase olifanten worden de lopers in Frankrijk of de bisschoppen in Engeland (zie Harry Potter). Het waren de Spaanse moslims die het spel naar het christelijke Westen brachten. Omdat het een heuse strategische denkoefening is, wordt het ideaal vermaak voor de ridders. Later hoort het zelfs in elke goede opvoeding.

De middeleeuwse Ardennen

Er rolde een kersverse brochure van de persen die u een duik doet nemen in het middeleeuws verleden van de streek. Ze stelt kort, in het geografische kader van de Belgische Ardennen en hun onmiddellijke omgeving (de Franse Ardennen en Luxemburgs Éislek), een evenementenagenda voor en geeft ook een overzicht van de niet te missen locaties en musea. Te bekijken of te bestellen via de link **www.luxembourg-belge.be**

Foto's artikel FTLB/L. Aprosio - P. Ghislain - A. Segers - P. Willems, Les Dragons d'Argent, G. Focant, Warner Bros Pictures, Laëtis Reportage 2012

Middeleeuws weekend van La Roche-en-Ardenne

5 en 6 augustus 2018

Het kasteel van La Roche-en-Ardenne is een pronkstuk van het monumentaal erfgoed van Belgisch Luxemburg. Het torent trots uit boven een meander van de Ourthe. Elk jaar baadt het in de sfeer van de roemrijke dagen van enkele eeuwen geleden. Dan vinden er in de schoolvakanties en in het hoogseizoen allerlei activiteiten plaats. Met het middeleeuws weekend als orgelpunt van dit alles.

Het evenement wordt georganiseerd door de toeristische dienst (Syndicat d'Initiative), in samenwerking met de Compagnie de la Licorne, de vzw AAT en de gemeente. Twee dagen lang krijgen bezoekers een beeld van het leven in een middeleeuwse vesting. Na een optocht door de stad nemen ridders, minnestrelen, bedelaars, dames en andere vertellers hun intrek in het kasteel. Reconstructies, gevechten … het gaat er levendig aan toe. En op het eind van de dag wordt het kasteel belegerd.

Deelname in de kosten: volwassenen/9€ - kinderen/6€ - familiepakket/25€ (2 volwassenen, 2 kinderen)

La Roche-en-Ardenne – C1

Château Féodal
Rue du Vieux Château, 4
B-6980 La Roche-en-Ardenne
+32 (0)84 41 13 42
info@chateaudelaroche.be
www.chateaudelaroche.be

© J.M. Bodelet

BETAALD GEBIED

Middeleeuws feest van Bouillon

11 en 12 augustus 2018

© O. Gauthier

Kom deze zomer naar Bouillon en meng u onder het feestgedruis tijdens het drieëndertigste middeleeuws feest van de stad. Het hele weekend lang doen ridders, minnestrelen en andere vuurspuwers de straten van de stad zinderen en spreken met u af in het beroemde kasteel van Godfried. Geef uw ogen de kost aan de stunts van de roofvogels en stil uw honger met een lekker stukje varkensvlees van het spit, om daarna te genieten van een concert van middeleeuwse en Keltische muziek (omstreeks 21 uur, enkel op zaterdag). Op zaterdag worden de feestelijkheden afgesloten met een spetterend vuurwerk van op de hoogste toren van het kasteel.

En wil u nog meer weten over het leven in de middeleeuwen, neem dan een kijkje in het middeleeuws kampement. Wandel door tien eeuwen geschiedenis, in het gezelschap van edele ridders, ambachtslieden en boeren … En vergeet natuurlijk ook de markt aan het kasteel niet. Kuier tussen de kraampjes van tal van ambachtslieden en schaf u meteen enkele typisch middeleeuwse artikels aan. De animatie in de stad is gratis. Toegang kasteel: 9€/volwassene en 7€/kind.

Bouillon – A3

Royal Syndicat d'Initiative de Bouillon
Esplanade Godefroy, 1
B-6830 Bouillon
+32 (0)61 46 42 02
info@bouillon-initiative.be
www.bouillon-initiative.be

Op deze kaart staan de locaties aangeduid die in dit nummer aan bod komen, elk met een referentiecode (bv.: Manhay C1, om ze vlotter te vinden).

B C D

BELGIË
Provincie Namen

BELGIË
Provincie Luik

Groothertogdom
LUXEMBURG

FRANKRIJK

1 2 3 4

Celles
Amsterdam 311km
Breda 207km
Oostende 232km
Antwerpen 153km
Bruxelles 110km
Namur 54km
Lille 209km
Paris 329km
Baronville
Wanlin

Utrecht 267km
Amsterdam 200km
Eindhoven 172km
Maastricht 91km
Liège 57km
Düsseldorf 163km
Köln 151km
Aachen 86km

Liège 57km
Antwerpen 148km
Bruxelles 106km
Namur 49km

Sedan 22km
Reims 119km
Châlons 160km
Paris 267km
Strasbourg 322km

Luxembourg 21km
Trier 75km
Frankfurt 259km

Pays-Bas
Allemagne
France

Sy
Bomal
Durbuy
Bohon
Barvaux
Aisne
Weris
Grandhan
Liège
Biron
Soy
Erezée
Manhay
Vielsalm
Lierneux
Salm
Gouvy
Cherain
Beulin
N63
Hotton
Ourthe
Aisne
Rendeux
Chéoux
Marcourt
Marche-en-Famenne
Marloie
Hédrée
Cielle
La Roche-en-Ardenne
Bérisménil
Nadrin
Nisramont
Ourthe orientale
Houffalize
Wamme
N4
Lomme
Rochefort
Nassogne
Champlon
Ortho
Ourthe occidentale
Bertogne
Tenneville
Grupont
Fourneau St Michel
N89
Tellin
Wellin
Fays-Famenne
Lesse
Daverdisse
Arville
Saint-Hubert
Amberloup
E25
N4
Wiltz
Sainte-Ode
Bastogne
Gembes
Redu
Libin
Our
Maissin
Lesse
Vaux-sur-Sûre
Libramont-Chevigny
E411
43,5 km
Paliseul
Sûre
Petitvoir
Bertrix
Fauvillers
Martelange
Frahan
Rochehaut
Botassart
Les Hayons
Poupehan
Corbion
Bouillon
Neufchâteau
Léglise
E411 E25
Herbeumont
Semois
Chiny
Sainte-Cécile
Vierre
Habay
Meller
Rulles
Heinstert
Attert
Habay-la-Neuve
Marbehan
Muno
Izel
Jamoigne
Florenville
Tintigny
Bellefontaine
Etalle
Buzenol
Bonnert
Arlon
Orval
Villers-devant-Orval
Meix-devant-Virton
Saint-Léger
Rachecourt
Messancy
Mussy-la-Ville
Aubange
Athus
Musson
Virton
Saint-Mard
Rouvroy
Torgny
Vire
Ton

IN HET VOLGENDE NUMMER

DE HERFST IS NIET ALTIJD LOME MONOTONIE …

BLIKVANGER

… en kleurloos is het najaar al evenmin! Want dan krijgt het bos langzaam maar zeker zijn mooiste tinten. Van groen tot vurig rood, over oranje en goudgeel. De bomen doen een vreugdevuur branden in de natuur. De Ardennen zien er werkelijk prachtig uit. De herfst, dat is ook de tijd van burlende herten, lekkere paddenstoelen, gastronomische wildgerechten …

OORLOG EN VREDE: DE 100STE EN DE 75STE VERJAARDAG

Steden en dorpen en al zij die er het geheugen bewaarden en doorgeven, bereiden zich voor op de herdenkingen 2018-2019. Een agenda somt al hun acties voor u op. Van verzet tot broederschap … het ontbrak niet aan beproevingen en de herinnering moet ons waakzaam houden.

DE LICHTGOOCHELAARS

Glinsterend, doorschijnend of doorzichtig, felgekleurd … glazenmakers spelen met het licht, toveren glas om. In de middeleeuwen geven de gekleurde glasramen de kathedralen in het oude Europa extra luister. Ambachtsmensen zetten de traditie voort. Om de schoonheid van het gebaar, om het erfgoed te bewaren en om de ogen te strelen. Schitterende bezoeken in het vooruitzicht.

♦♦♦

